

Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ.

ΑΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ ΤΤ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Τ.Ε.

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΥ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΥ ΣΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟ, ΦΕΤΙΧΙΕ ΤΖΑΜΙ»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΦΟΥΝΤΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΣΤΡΑΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: ΚΟΥΡΝΙΑΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΒΛΑΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΤΟ ΦΕΤΙΧΙΕ ΤΖΑΜΙ	
Α1. ΘΕΣΗ - ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	4
Α2. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	5
Α3. ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ, ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΤΙΡΙΟΥ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	22
Α4. ΧΡΗΣΕΙΣ ΚΤΙΡΙΟΥ	30
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΛΥΣΗ	
Β1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ	32
Β2 .ΠΡΟΣΣΕΓΓΙΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΛΥΣΗΣ	46
Β3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΛΥΣΗΣ	48
Β4. ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΕΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ	57
 ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	63
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, με τίτλο «Εγκατάσταση ιστορικής βιβλιοθήκης και μικρού αναγνωστηρίου στη Ναύπακτο, στο Φετιχιέ τζαμί» εκπονήθηκε στο πλαίσιο της λήψης του πτυχίου μας από τη σχολή Πολιτικών Μηχανικών Τ.Ε, του ΑΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ Τ.Τ.

Το θέμα που πραγματεύεται είναι η δημιουργία ιστορικής βιβλιοθήκης και μικρού αναγνωστηρίου, στη Ναύπακτο, με χρήση του υπάρχοντος κτιρίου, Φετιχιέ τζαμί. Αρχικά θα αναφέρουμε ιστορικά στοιχεία του Φετιχιέ τζαμιού, λεπτομέρειες της πλούσιας αρχιτεκτονικής του καθώς και φωτογραφίες της υφιστάμενης κατάστασής του. Έπειτα θα πραγματοποιηθεί πλήρης αρχιτεκτονική αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασής του καθώς και της πρότασης μας, μέσω δισδιάστατων σχεδίων και τρισδιάστατων απόψεων για πλήρη κατανόηση της.

Το κτίριο βρίσκεται στη καρδιά και ανατολικά του λιμανιού της Ναυπάκτου, μέρος του κάστρου της για τα όποια θα μιλήσουμε εκτενεστέρα παρακάτω. Η θέση του θεωρείται ενδεδειγμένη για ιστορική βιβλιοθήκη διότι το λιμάνι είναι αναμφίβολα, πόλος έλξης τουριστών και γενικότερα των κατοίκων της Ναυπάκτου.

ΦΕΤΙΧΙΕ ΤΖΑΜΙ

Α1. ΘΕΣΗ - ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

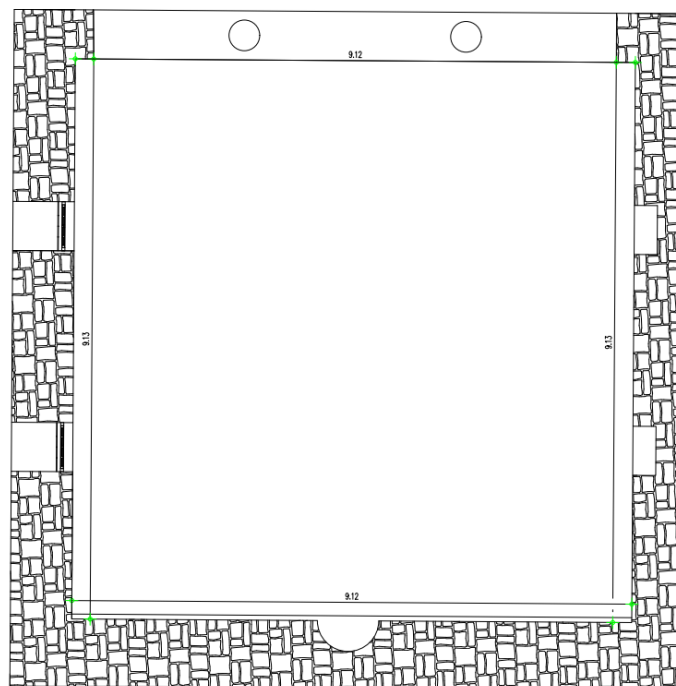
Το Φετιχιέ τζαμί βρίσκεται ανατολικά του ιστορικού λιμανιού της Ναυπάκτου στην οδό Φορμίωνος. Είναι το πρώτο μουσουλμανικό τέμενος που υψώθηκε στη Ναύπακτο το 1499 κατά την Τουρκοκρατία απ τα οκτώ συνολικά. Η ονομασία του, Φετιχιέ ή Φετιχιγιέ, σημαίνει, αυτό της καταλήψεως, της αλώσεως και είναι κτίσμα του σουλτάνου που κατέλαβε τη Ναύπακτο Βαγιαζήτ Β΄, Βελή (1481-1512).¹

¹ <http://www.lepanto1571.gr/el-gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%BD%CE%B1%CF%85%CF%80%CE%AC%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%85/%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BF%CE%B8%CF%89%CE%B%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CF%85/%CF%86%CE%B5%CF%84%CE%B9%CF%87%CE%B9%CE%AD%CF%84%CE%B6%CE%B1%CE%BC%CE%AF.aspx>

Α2. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το Φετιχιέ τζαμί είναι ένα κτίριο επηρεασμένο, λόγω των αρχιτεκτόνων και των κατασκευαστών του, από βυζαντινή και μουσουλμανική αρχιτεκτονική της εποχής.

Η βάση του είναι χτισμένη από πέτρα κι έχει τετραγωνική κάτοψη 9,12χ9,13 εσωτερικά(Εικ 1).²

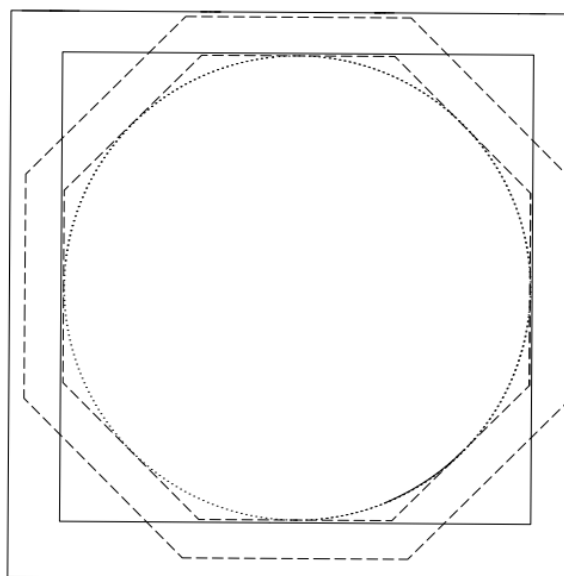
Εικ. 1: Κάτοψη Τετραγωνικής Βάσης, Φετιχιέ Τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό Αρχείο)

²Αργύρης Πετρονώτης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 255)

Διαθέτει θολωτή κάλυψη από οπτόπλινθους η οποία αποτελείται από τρούλο φερόμενο και αντιστηριζόμενο από τύμπανο. Η μέθοδος αυτή είναι άγνωστη στην ισλαμική αρχιτεκτονική και μας φανερώνει τη παρουσία βυζαντινών αρχιτεκτόνων. Το τύμπανο εξωτερικά διαμορφώνεται σε οκτάγωνο και εσωτερικά κυκλικό χτισμένο με οπτόπλινθους.

Κατά τη βυζαντινή αρχιτεκτονική οι οκταγωνικοί ναοί, οι καμάρες που βαστούν τον τρούλο στεγάζουν τις κεραίες εγγεγραμμένου σταυρού σε τετράγωνο ή ορθογώνιο και διαγράφουν στη στέγη σταυρό. Ο μεγάλος χαρακτηριστικός τρούλος που καλύπτει ολόκληρο το κεντρικό χώρο του ναού πατάει με το χαμηλό του τύμπανο σε οκτώ τόξα που οι προβολές τους στη κάτοψη σχηματίζουν οκτάγωνο εγγεγραμμένο μέσα σε τετράγωνο που διαγράφουν οι τοίχοι των πλάγιων διαμερισμάτων(Εικ2).

- ΤΕΤΡΑΓΩΝΙΚΗ ΒΑΣΗ
- - - - - ΟΚΤΑΓΩΝΙΚΟ ΤΥΜΠΑΝΟ
- ..... ΤΡΟΥΛΟΣ

Εικ. 2: Κάτοψη

(Πηγή: Προσωπικό Αρχείο)

Το χαρακτηριστικό πλεονέκτημα του τύπου αυτού -που αποτελεί παραλλαγή του σταυροειδούς εγγεγραμμένου - είναι η ευρύτητα που προσδίδεται στο εσωτερικό του ναού και που δεν απαντά στους συνηθισμένους σταυροειδείς εγγεγραμμένους ναούς. Στους σταυροειδείς εγγεγραμμένους ναούς δηλαδή, τα εσωτερικά στηρίγματα του τρούλου καταλαμβάνουν ωφέλιμο χώρο του ναού, εμποδίζοντας με τον τρόπο αυτό την ακώλυτη θέα του Ιερού από το εκκλησίασμα και επιπλέον έχουν το μειονέκτημα ότι για να δει κάποιος τον Παντοκράτορα που ζωγραφίζεται στον τρούλο πρέπει να προχωρήσει αρκετά μέσα στο ναό και να κλίνει πολύ το κεφάλι προς τα πάνω και πίσω. Αντίθετα, στους οκταγωνικούς ο διάκοσμος του τρούλου είναι ορατός ήδη από την είσοδο στο ναό. Ωστόσο, οι ναοί αυτοί έχουν και το μειονέκτημα ότι παρουσιάζουν εξωτερικά πολύ βαρύ τον τρούλο, λόγω της αναγκαίας κατασκευής μεγάλης διαμέτρου του. Έτσι, πάντοτε εξωτερικά, οι οκταγωνικοί ναοί φαίνονται ογκώδεις και συμπαγείς, ενώ οι συνηθισμένοι μεσοβυζαντινοί σταυροειδείς με τον ραδινό (λεπτόσωμο) τρούλο και τις συμμετρικές αναλογίες είναι ελαφρά και χαριτωμένα μνημεία. Από τον τρόπο διάταξης των οκτώ στηριγμάτων, οι οκταγωνικοί ναοί διακρίνονται σε απλούς και σε σύνθετους. Οι οκταγωνικοί ναοί δε σχετίζονται με τα παλαιοχριστιανικά οκτάγωνα. Στα οκτάγωνα της παλαιοχριστιανικής εποχής, ο καλυπτόμενος χώρος είναι οκταγωνικός, ενώ στο καινούργιο δημιούργημα του οκταγωνικού αρχιτεκτονικού τύπου, μόνον η στήριξη του τρούλου είναι οκταγωνική, ενώ ο καλυπτόμενος χώρος συνεχίζει να παραμένει σε τετράγωνο.³

³Βυζαντινά Μνημεία Αττικής:

<http://www.eie.gr/byzantineattica/view.asp?cgpk=679&xsl=terms&obpk=456&lg=el>

Στο οκταγωνικό τύμπανο, σύνηθες στην βυζαντινή αρχιτεκτονική, διαγράφονται 4 αξονικά παράθυρα, οξυκόρυφα με παραβολοειδή τόξα, ισλαμικής δομής. Απ αυτά σώζονται σήμερα τα τρία, το βόρειο το νότιο και το δυτικό (Εικ. 3)

Εικ. 3: Οξυκόρυφο παράθυρο με παραβολοειδή τόξα Φετιχιέ Τζαμί

(Πηγή: προσωπικό αρχείο)

Η κάλυψη μεταξύ της τετραγωνικής βάσης και του οκταγωνικού τυμπάνου παραπέμπει κατασκευαστικά σε μεταβυζαντινό τύπο «οκταγωνικών ναών». Τα δυο αυτά γεωμετρικά στοιχεία συνδέονται μέσω οκτώ τόξων τα οποία μεταφέρουν τα φορτία, της θολωτής κάλυψης, στη τετραγωνική βάση του Φετιχιέ. Πιο συγκεκριμένα αποτελείται από τέσσερα τυφλά αψιδώματα εφαπτόμενα στην τετραγωνική βάση και τέσσερα σφαιρικά τρίγωνα ή λοφία τα οποία γεφυρώνουν τις ορθές γωνίες της τετραγωνικής βάσης. Τα τόξα αυτά είναι στο επίκranό τους κτισμένα με οπτόπλινθους σε ακτινωτή διάταξη και ισοφαρδείς αρμούς και στο εξωράχιο τους παρουσιάζεται μονή οπτόπλινθος. Τα τόξα αυτά είναι μεταξύ τους ίσα (Εικ.4,5)

Εικ. 4: Μέθοδος στήριξης τύμπανου στη τετραγωνική βάση

(Πηγή: Πέτρος Φραντζέσκος, Η Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολης

<http://www.slideshare.net/petfros/ss-6791061>)

Εικ. 5: Σφαιρικό τρίγωνο ή λοφίο Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

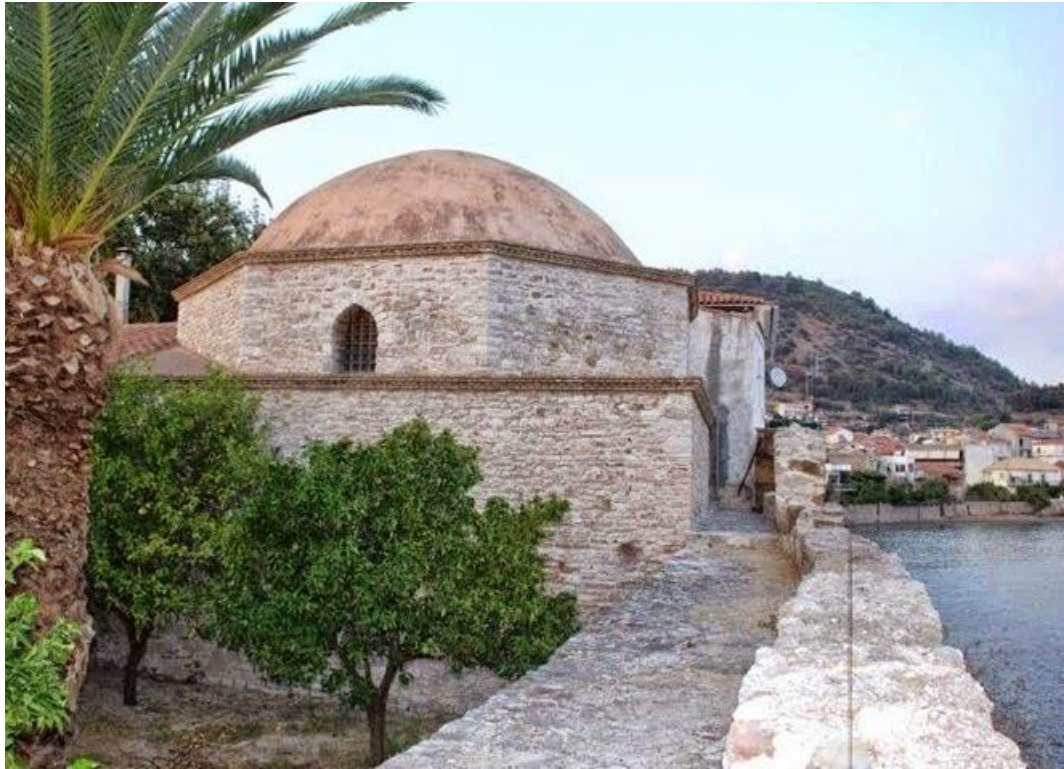
Την τελική στέγαση του Φετιχιέ αποδίδει ο τρούλος ο οποίος εδράζεται στο πάνω μέρος του οκταγωνικού τυμπάνου. Όπως και το τύμπανο έτσι και ο τρούλος είναι κτισμένος με οπτόπλινθους κατά την ίδια μεθοδολογία. Στο εξωτερικό του μέρους είναι καλυμμένος με κουρασάνι. Υλικό γνωστό από την αρχαιότητα και με βάση ιστορικά κονιάματα των Μινωικών, Ρωμαϊκών & Βυζαντινών χρόνων, το κουρασάνι διακρίνεται για τις εξαιρετικές υδραυλικές, μηχανικές και θερμομονωτικές του ιδιότητες(Εικ. 6,7).⁴

Εικ. 6: Εσωτερικό τρούλου Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

4 Μνημεία Οθωμανικής περιόδου: <http://www.lepanto1571.gr/el-gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%BD%CE%B1%CF%85%CF%80%CE%AC%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%85/%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BF%CE%B8%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CF%85/%CF%86%CE%B5%CF%84%CE%B9%CF%87%CE%B9%CE%AD%CF%84%CE%B6%CE%B1%CE%BC%CE%AF.aspx>

Εικ. 7: Δυτική Όψη Φετιχέ τζαμί

(Το Φετιχέ Τζαμί στη Ναύπακτο: <http://www.juniorsclub.gr/nafpaktos-ekthesi-zografikis-sto-fetiché-tzami/>)

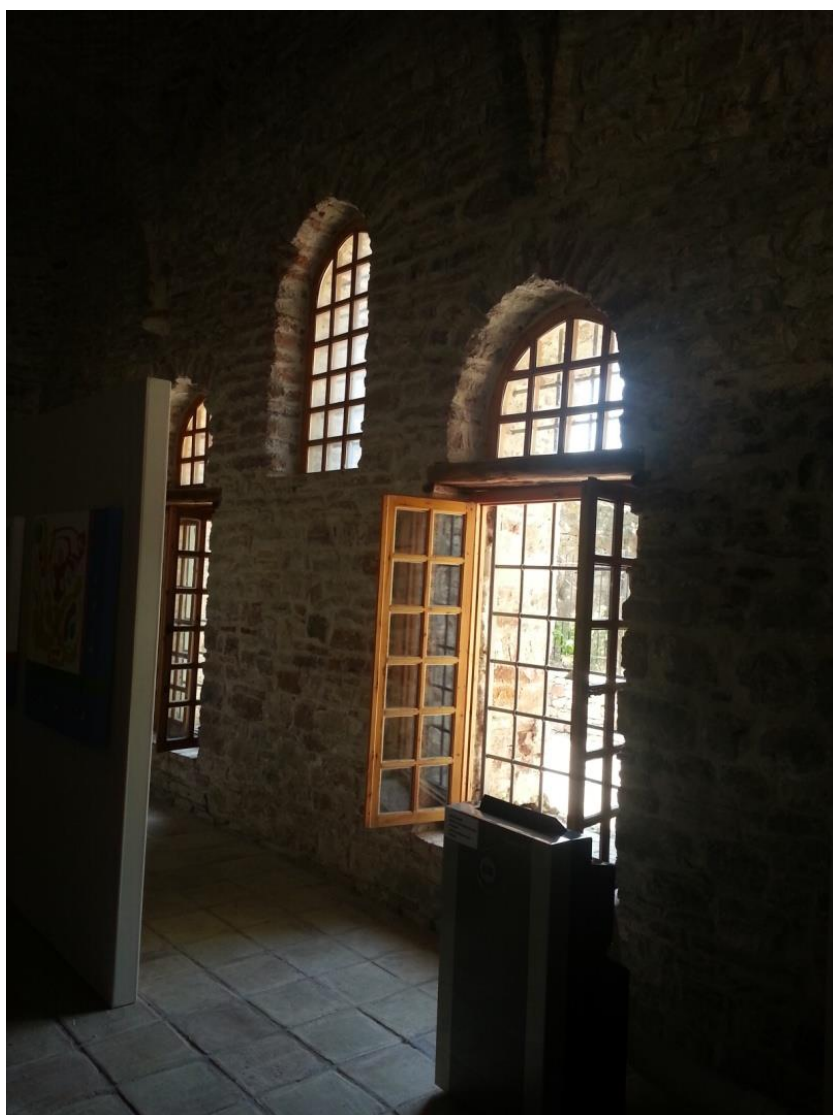
Στους πετρόχτιστους τοίχους απόθεσης φορτίων είχαν προκατασκευαστεί, για λόγους ασφαλείας, τοξοειδής σχηματισμοί. Ανάμεσα τους αλλά μόνο στους δύο τοίχους (ανατολικό και δυτικό) ανοίχτηκαν παράθυρα με χαμηλωμένα τόξα εκ των οποίων τα δύο τώρα είναι εντοιχισμένα (Εικ. 8,9).⁵

Εικ.8: Εντοιχισμένα παράθυρα ανατολικού τοίχου, Φετιχιέ Τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό Αρχείο)

⁵ Αργύρης Πετρονάκης. Στο Ναυπακτικακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτικακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 256)

Εικ.9: Παράθυρα δυτικού τοίχου, Φετιγιέ Τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό Αρχείο)

Στον θεωρητικά νότιο τοίχο παρουσιάζεται το μιχράπ. Το μιχράπ είναι ημικυκλική εσοχή (κόγχη) όπου παρουσιάζεται στο τείχος κάθε ισλαμικού τεμένους το οποίο δηλώνει την κίμπλα (κατεύθυνση προς την Κάαμπα στην Μέκκα κατά την οποία ο μουσουλμάνος πρέπει να στραφεί κατά την διάρκεια της προσευχής). Ο τοίχος λοιπόν αυτός στον οποίο βρίσκεται το μιχράπ ονομάζεται τοίχος της κίμπλα (Εικ10).⁶

Εικ.10: Μιχράπ, Φετιγιέ Τζαμί (προσωπικό αρχείο)

⁶ Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια, Μιχράπ:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B9%CF%87%CF%81%CE%AC%CE%BC%CF%80#cite_note-encyclopedia_of_Islam_p450_Mihrab-1

Απέναντι απ το μιχράπ στο βόρειο τοίχο ανοίγονται τρία τοξωτά, με ημικυκλικό τόξο, ανοίγματα. Το κεντρικό και μεγαλύτερο άνοιγμα απ αυτά αποτελούσε τη κύρια είσοδο στο Φετιχιέ τζαμί. Τα άλλα δύο εκατέρωθεν του θεωρείται ότι ή ήταν χτισμένα ή διαμόρφωναν παράθυρα. Στη σημερινή κατάσταση τους ωστόσο είναι ελευθερωμένα από τοιχοποιία.⁷ Εικ 11.

Εικ.11: Φετιχιέ τζαμί (προσωπικό αρχείο)

⁷ Αργύρης Πετρονάκης. Στο Ναυπακτικά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτικών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 257)

Στο βορειοδυτικό τμήμα του Φετιχιέ σώζεται η βάση του μιναρέ. Ο μιναρές αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των ισλαμικών τεμενών στον οποίον ο εκάστοτε μουεζίνης προσκαλούσε τους πιστούς προς προσευχή.⁸

Προεξέχει βόρεια και δυτικά και είναι κάθετα με τον βόρειο τοίχο που μόλις αναφέραμε και παράλληλα με τον δυτικό.

Ιστορικά αναφέρεται ότι ο Εβλιγιά (Τούρκος χρονογράφος και περιηγητής) θεωρεί τον μιναρέ αυτόν ως «κτισμένον κατά τον αρχαίον τρόπον». Η φράση αυτή μπορεί να αναφέρεται σε δυο μέρη του μιναρέ. Πρώτον στη μορφή του μη σωζόμενου μέρους του ή στην απόληξη του και δεύτερον στο πλινθοπερίβλητο σύστημα χτισίματος που παρατηρούμε στη βάση του.⁹ Εικ 12

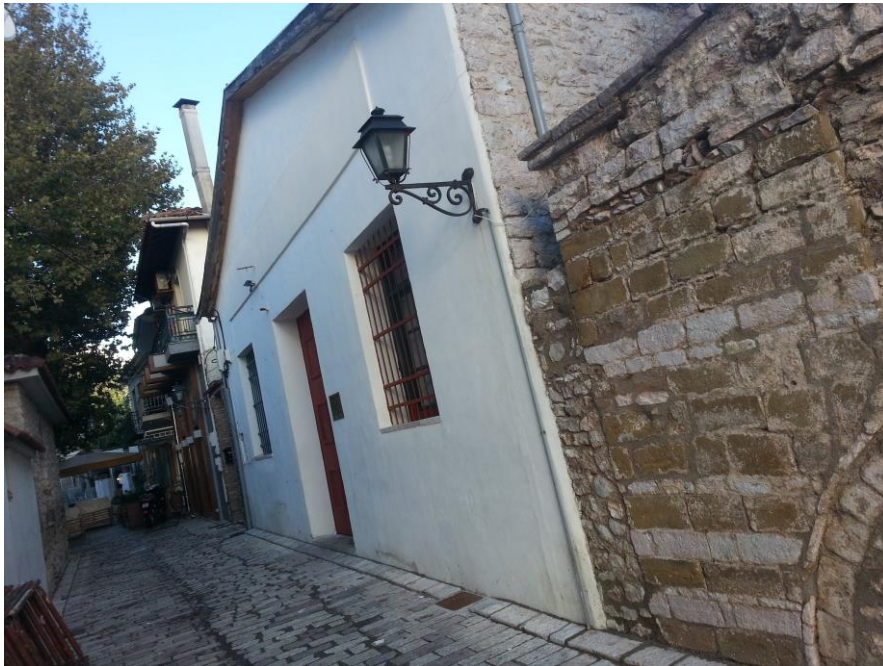

Εικ.12: Μιναρές, Φετιχιέ τζαμί (προσωπικό αρχείο)

⁸ Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδια, Μιναρές:
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B6%CE%B1%CE%BC%CE%AF>

⁹ Αργύρης Πετρονώτης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 257)

Στο μπροστινό μέρος του Φετιγιέ υψώνεται μεταγενέστερη πετρόχτιστη αίθουσα η οποία εφάπτεται με τον μιναρέ και τον ανατολικό τοίχο. Έχει ορθογωνική κάτοψη μεγάλων διαστάσεων και το τελικό της ύψος ανέρχεται στα πέντε περίπου μέτρα. Στεγάζεται από δίρριχτη κεραμοσκεπή η οποία εδράζεται με ξύλινα ζευκτά στις δύο μεγαλύτερες πλευρές της(Εικ 15). Στις πλευρές αυτές διακρίνονται ανοίγματα παραθύρων τα οποία όμως, για άγνωστους λόγους, έχουν καταργηθεί (Εικ16,17). Στο βόρειο τοίχο ωστόσο υπάρχουν ακόμα δυο παράθυρα καθώς και μία μεγάλη μεταλλική πόρτα, κεντρική είσοδος πλέον του Φετιγιέ (Εικ 13,14). Κατά την είσοδο στο Φετιγιέ διακρίνονται, αρχικά, τείχος τραπεζοειδούς μορφής ύψους ενός μέτρου κι έπειτα πέντε βαθμίδες οι οποίες ενώνουν τα επίπεδα του πεζόδρομου και του Φετιγιέ τζαμιού (Εικ. 18).

Εικ.13: Φετιγιέ τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικ.14: Είσοδος Φετιχιέ Τζαμί

(Προσωπικό αρχείο)

Εικ.15: Ξύλινα ζευκτά δίρριχτης στέγης, Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικ.16: Δυτικός τοίχος, Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικ.17:Ανατολικός τοίχος, Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικ.18: Τοίχος τραπεζοειδούς σχήματος και βαθμίδες, Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Α3. ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ, ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΤΙΡΙΟΥ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Σε παλαιότερες απεικονίσεις το Φετιγιέ παριστάνεται χωρίς μιναρέ. Αυτό σημαίνει ότι το Φετιγιέ αρχικά ίσως δεν λογιζόταν ως τζαμί αλλά ως μεστζίτ. Μεστζίτ θεωρείται απλούστερου είδους τζαμί συνήθως συνοικιακού, κατά βάση χωρίς μιναρέ.¹⁰ (Εικ,19)

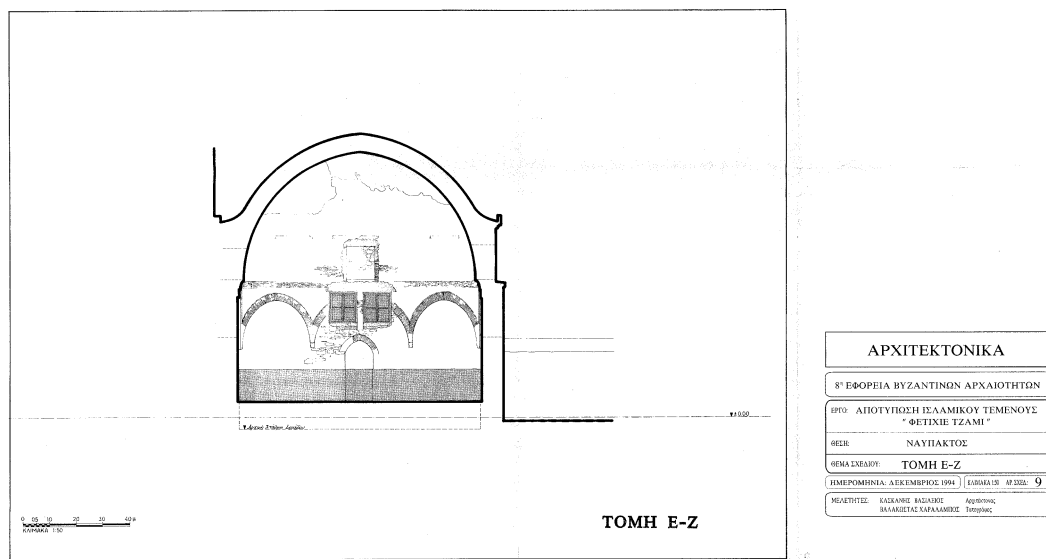
Χαρτογράφηση του 1702

Εικ.19: Χαρτογράφηση Ναυπάκτου 1702

(Πηγή: Αγώνας Δρόμου Δόλιχος, <http://www.doliho.gr/images/naypaktosGr.JPG>)

¹⁰ Αργύρης Πετρονώτης. Στο Ναυπακτικά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπακτου (σελ. 254)

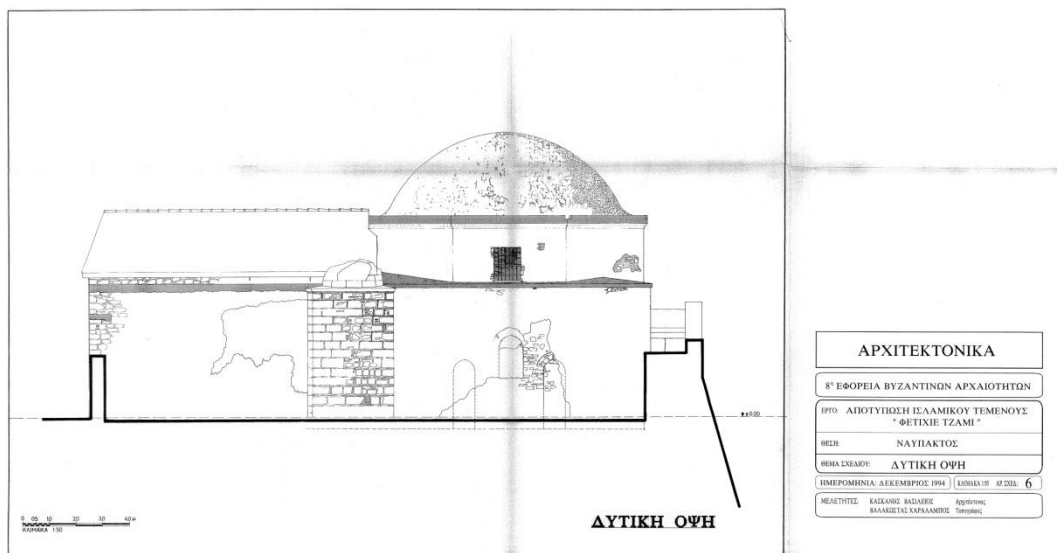
Αναφορές γίνονται και στα τέσσερα αξονικά οξυκόρυφα παράθυρα. Απ αυτά είχαν σωθεί τα δύο, βόρειο και ανατολικό(αυτό εντοιχισμένο), ενώ τα άλλα δύο νότιο και δυτικό μετατράπηκαν σε ορθογώνια.¹¹ Σύμφωνα με τα αρχιτεκτονικά σχέδια του κ. Κασκάνη (Εικ.20,21) εν έτη 1994 δηλώνουν τις μετατροπές αυτές. Φανερώνουν δε και τη δημιουργία 2 τετραγωνικών κουφωμάτων στο ύψος του τυφλού αψιδώματος πάνω από το μιχράπ. Με τη πρόσφατη ανακαίνιση του Φετιχιέ όλα τα ανοίγματα πήραν την αρχική τους μορφή αυτή των οξυκόρυφων ισλαμικής δομής (Εικ 22).

Εικ.20: Αρχιτεκτονική τομή νότιου προσανατολισμού, Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Χορήγηση κ. Κασκάνη)

¹¹ Αργύρης Πετρονώτης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 255)

Εικ.21: Αρχιτεκτονική δυτική όψη
(Πηγή: Χορήγηση κ. Κασκάνη)

Εικ.22: Οξυκόρυφα Παράθυρα, Φετιχιέ Τζαμί
(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

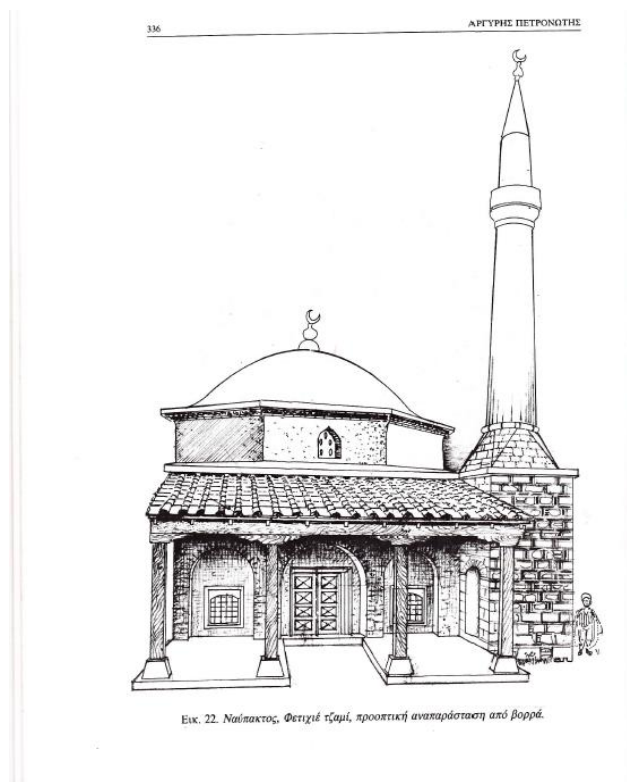

Οι κίονες οι οποίοι στηρίζουν τα 3 τοξωτά ανοίγματα (Εικ.23), φαίνεται να είναι αποτέλεσμα της πρόσφατης ανακαίνισης καθώς τόσο σε παλιά γραφήματα όσο και στα σχέδια του κ. Κασκάνη τη θέση τους έχουν κολώνες χτισμένες από πέτρα, ίδιο δηλαδή υλικό με αυτό της τετραγωνικής βάσης του Φετιχιέ (Εικ 24,25).

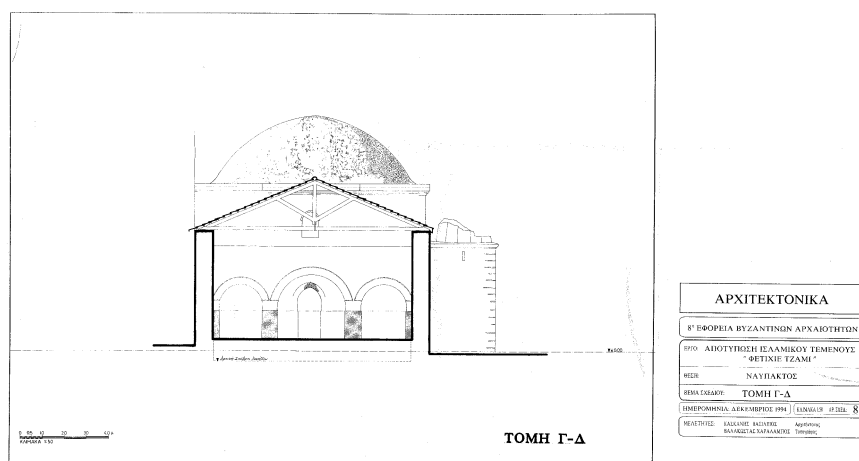

Εικ. 23: Κίονες στήριξης τοξωτών ανοιγμάτων, Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικ.24: Προοπτική αναπαράσταση από βορρά, Φετιχιέ τζαμί
 (Πηγή: Ναυπακτικά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών,
 Τόμος Έκτος)

Εικ.25: Αρχιτεκτονική τομή, Φετιχιέ τζαμί
 (Πηγή: Χορήγηση κ. Κασκάνη)

Κάθε μουσουλμανικό τέμενος προϋποθέτει στην είσοδό του ένα προστώο με πρόσθετο λειτουργικό προορισμό, και την χαρακτηριστική ονομασία «τόπος της τελευταίας συνάθροισης» (son cemaat yerı = σον τζεμαάτ γερί).¹² Στη θέση του, όπως αναφέραμε παραπάνω, βρίσκεται η μεγάλη πετρόχτιστη αίθουσα η οποία ερμηνεύεται, στο σχέδιο πόλεως Ναυπάκτου του 1837, ως αλαταποθήκη με το ψηφίο «N» (Εικ 26).

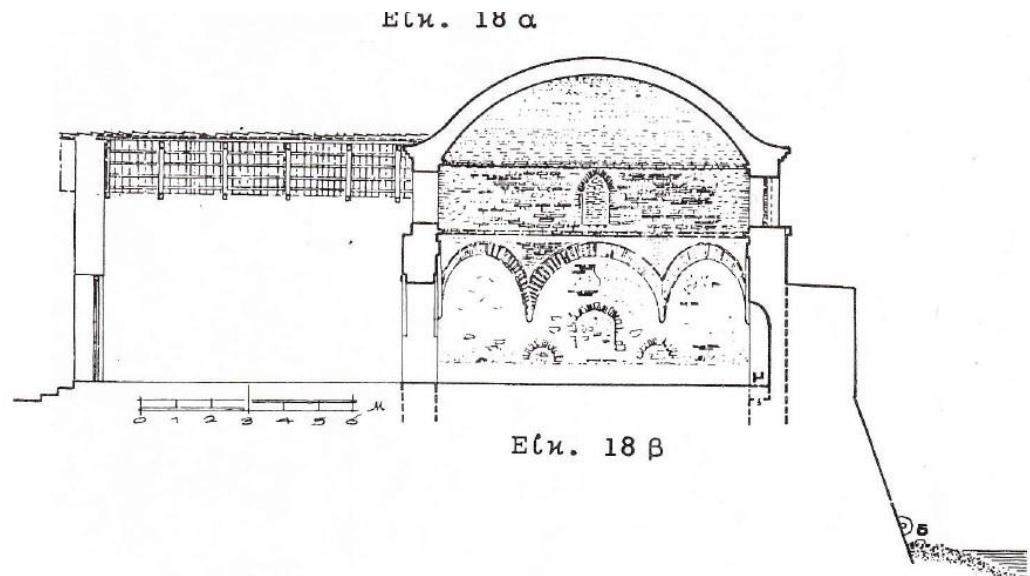

Εικ.26: ΣΧΕΔΙΟ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ 1837

(Πηγή: Ιστοσελίδα Ενημέρωσης, <http://www.aerasnews.gr/109923/kastropoli-tis-nafpaktou-opos-apotipothike-se-schedio-1837/>)

¹² Αργύρης Πετρονώτης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 257)

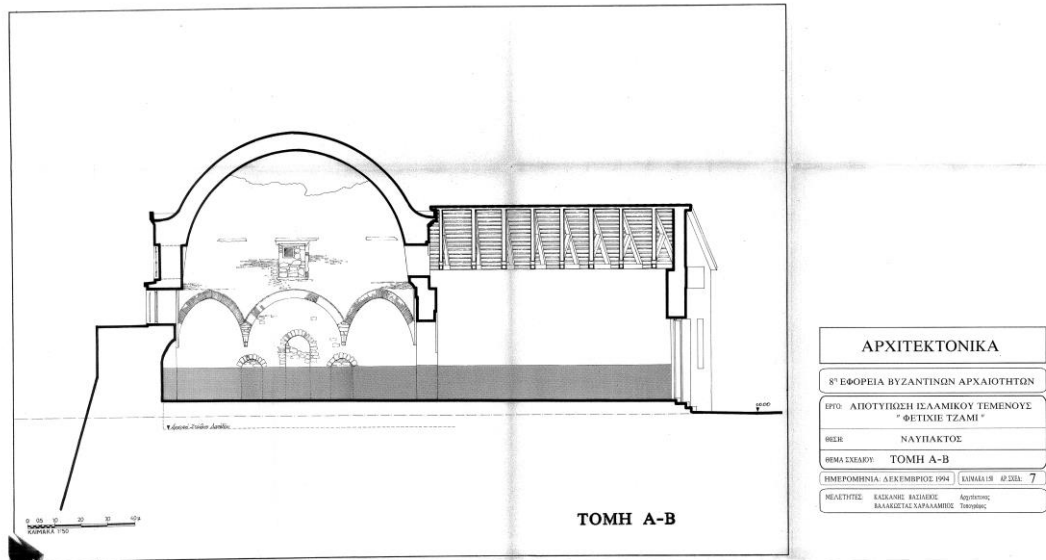
Με τη κατασκευή της αλαταποθήκης, αφαιρέθηκε η μονόριχτη στέγη του προστώου, τοποθετήθηκε δίριχτη πάνω σε αυτή. Παρατηρώντας παλιές αρχιτεκτονικές τομές(Εικ. 27), τα σχέδια του κ. Κασκάνη (Εικ. 28) και την υφιστάμενη κατάσταση της(Εικ. 29), διαπιστώνεται ότι η δίριχτη αυτή κεραμοσκεπή υπέστη μετατροπές, χαμηλώνοντας το ύψος του κορφιά της.

Εικ. 27 Αρχιτεκτονική τομή, Φετιγιέ τζαμί

(Πηγή: Ναυπακτικά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών, Τόμος Έκτος)

Εικ.28: Αρχιτεκτονική τομή, Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Χορήγηση κ. Κασκάνη)

Εικ.29: Υφιστάμενη κατάσταση στέγης, Φετιχιέ τζαμί

(Πηγή: Ιστοσελίδα χαρτογράφησης και πληροφορίας

<http://wikimapia.org/22396519/%CE%A6%CE%B5%CF%84%CE%B9%CF%87%CE%AD-%CE%A4%CE%B6%CE%B1%CE%BC%CE%AF-Fethiye-Camii>)

Α4. ΧΡΗΣΕΙΣ ΦΕΤΙΧΙΕ

Στο πέρασμα των χρόνων το Φετιχιέ τζαμί, πέραν της αρχικής του ιδιότητας ως τζαμί, χρησιμοποιήθηκε για ποικίλους λόγους. Αναφέραμε στο παραπάνω κεφάλαιο τη προσθήκη της μεγάλης αίθουσας και τη χρήση του ως αλαταποθήκη. Η μετατροπή αυτή έγινε πιθανόν κατά την περίοδο της Β' Ενετοκρατίας, γεγονός που το επιβεβαιώνει ο περιηγητής Ludwig Salvator.¹³

Στη δεκαετία του '90 ο Αργύρης Πετρονώτης μας πληροφορεί ότι χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη αρχαιολογικών ευρημάτων.

Σήμερα ο χώρος παραχωρείται από την 22^η βυζαντινή εφορεία αρχαιοτήτων για χορούς, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις ζωγραφικής και άλλες διάφορες εκδηλώσεις και εκθέσεις (Εικ 30,31).

Εικ.28: Έκθεση ζωγραφικής, Φετιχιέ τζαμί

(<http://www.thebest.gr/news/index/viewStory/349663>)

¹³ Μνημεία Οθωμανικής περιόδου <http://www.lepanto1571.gr/>

Εικ.29: Απόσπασμα από International Dance Day - World Dance day 2013

(Πηγή: Ιστοσελίδα προβολής βίντεο

<https://www.youtube.com/watch?v=d3yZBOsIUeE>)

B. ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΛΥΣΗ

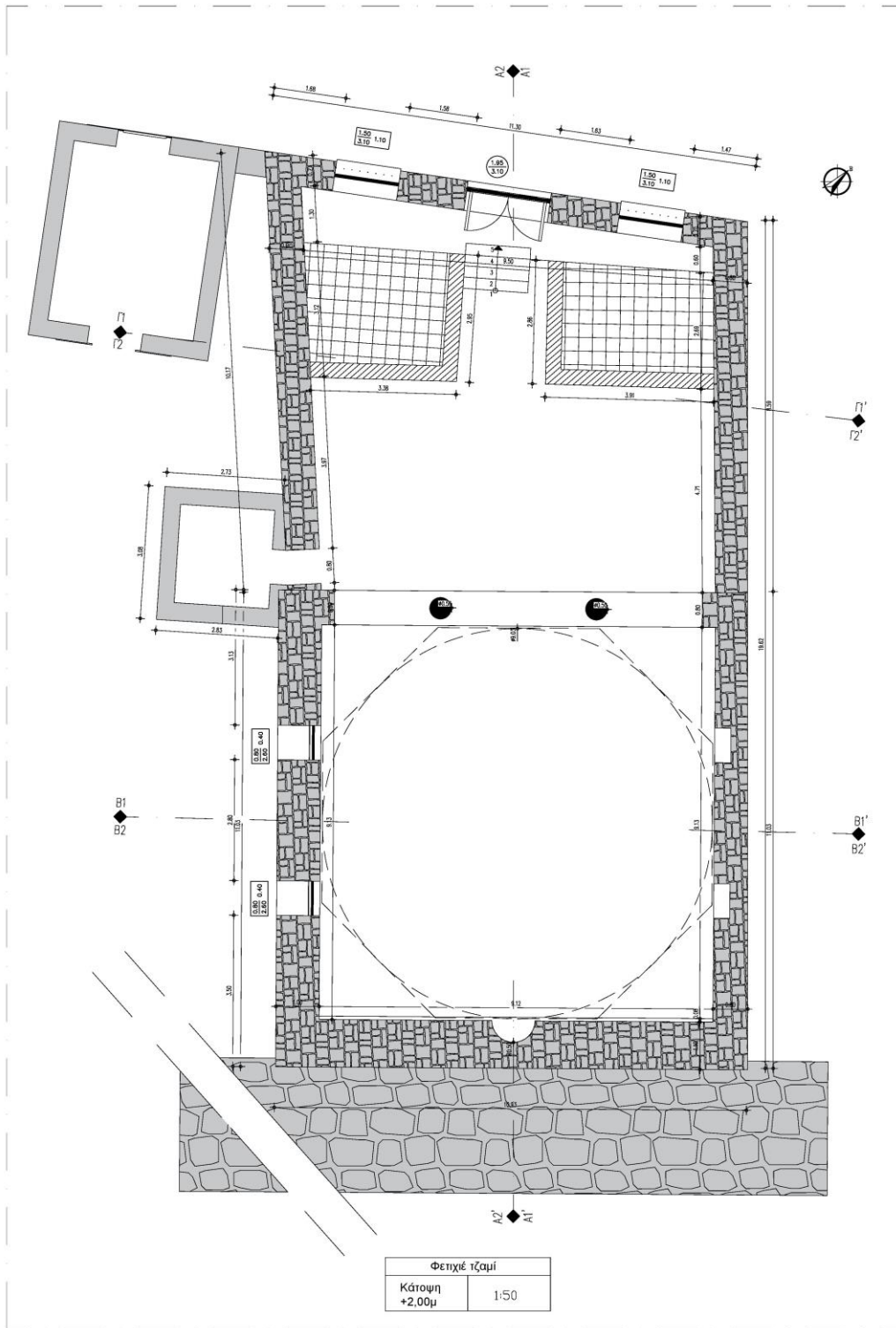
B1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Πριν ξεκινήσουμε φροντίσαμε να ενημερώσουμε την 22η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και να ζητήσουμε την άδεια της ώστε να πραγματοποιήσουμε την παρούσα έρευνα. Κατατέθηκαν αιτήσεις πρώτον για την άδεια μελέτης και δεύτερον για τη πρόσβαση στο Φετιχέ με θετική ανταπόκριση.

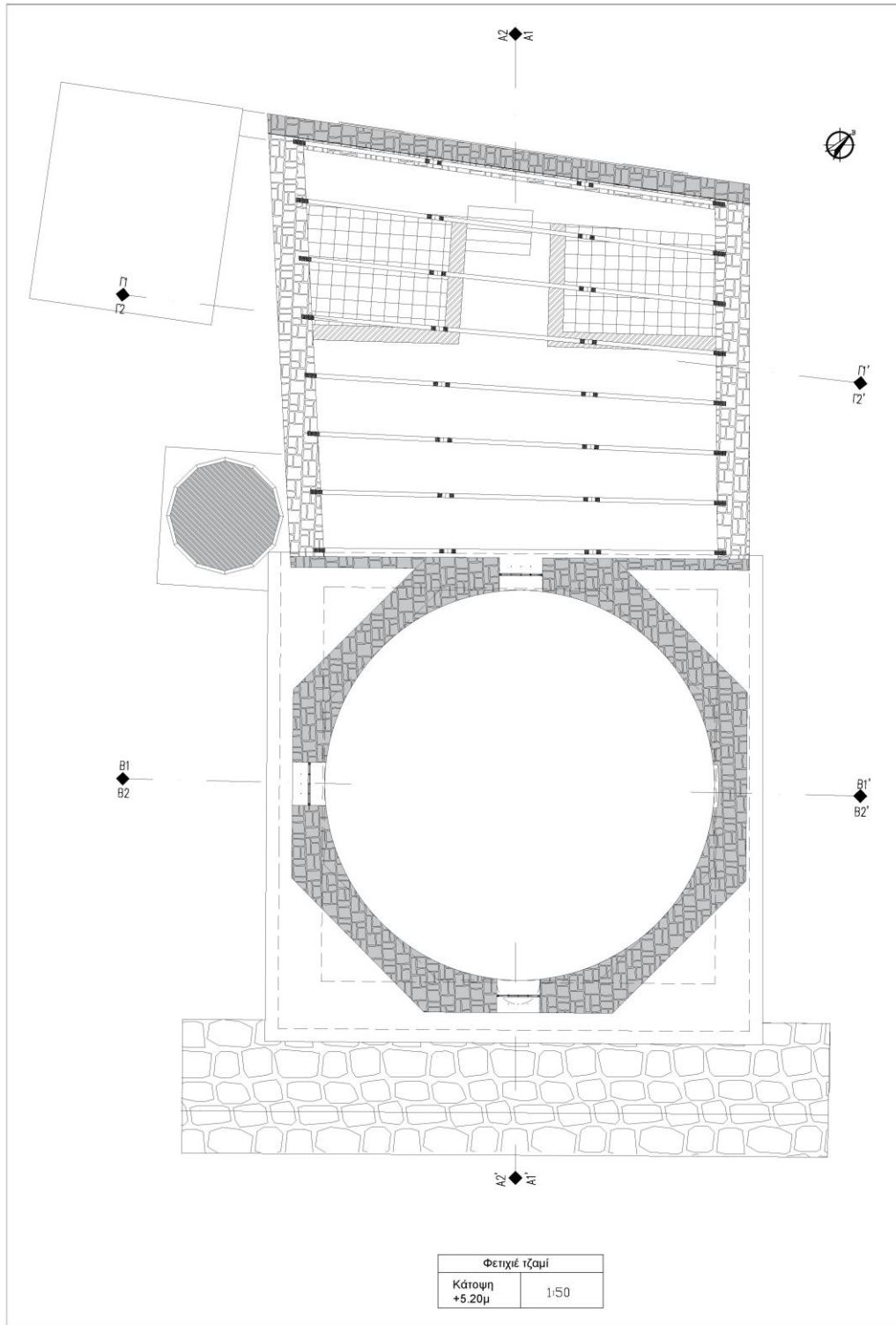
Έπειτα ήρθαμε σε επαφή με τον κ. Κασκάνη Βασίλειο, αρχιτέκτονα που αποτύπωσε το Φετιχέ την χρονιά 1994 με τον τοπογράφο Βαλακώστα Χαράλαμπο, ώστε να μας χορηγήσει τα χειρόγραφα αρχιτεκτονικά σχέδια του τζαμιού. Σε συνεργασία με την 22η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων παραλάβαμε τα σχέδια αυτά.

Έχοντας τις παραπάνω συγκαταθέσεις προχωρήσαμε στην επί τόπου αυτοψία του κτιρίου. Μελετήσαμε εξωτερικά και εσωτερικά τη δομή του και βασιζόμενοι στα σχέδια του κ. Κασκάνη σχεδιάσαμε, σε ηλεκτρονική μορφή, και ενημερώσαμε τις κατόψεις (Εικ. 30,31,32) ,τις απαιτούμενες τομές που κρίθηκαν αναγκαίες (Εικ. 33,34,35,36,37,38) και τις πλάγιες όψεις του κτιρίου(Εικ 39,40,41,42). Μέσω των σχεδίων αυτών κατανοήσαμε τα εμβαδά και τους όγκους του κτιρίου, παράμετροι που θα μας επηρέαζαν στην επιλογή της σχεδιαστικής μας λύσης.

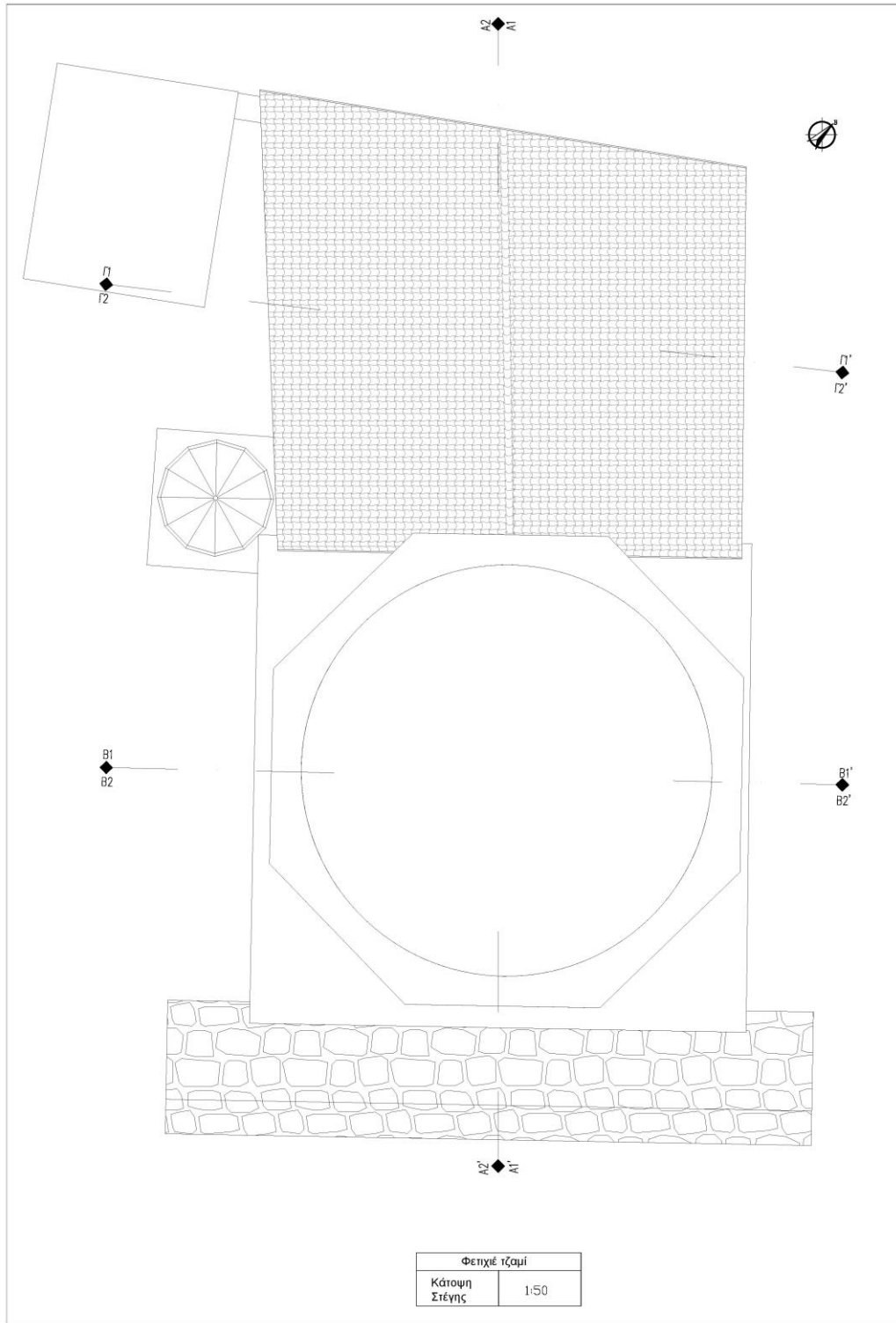

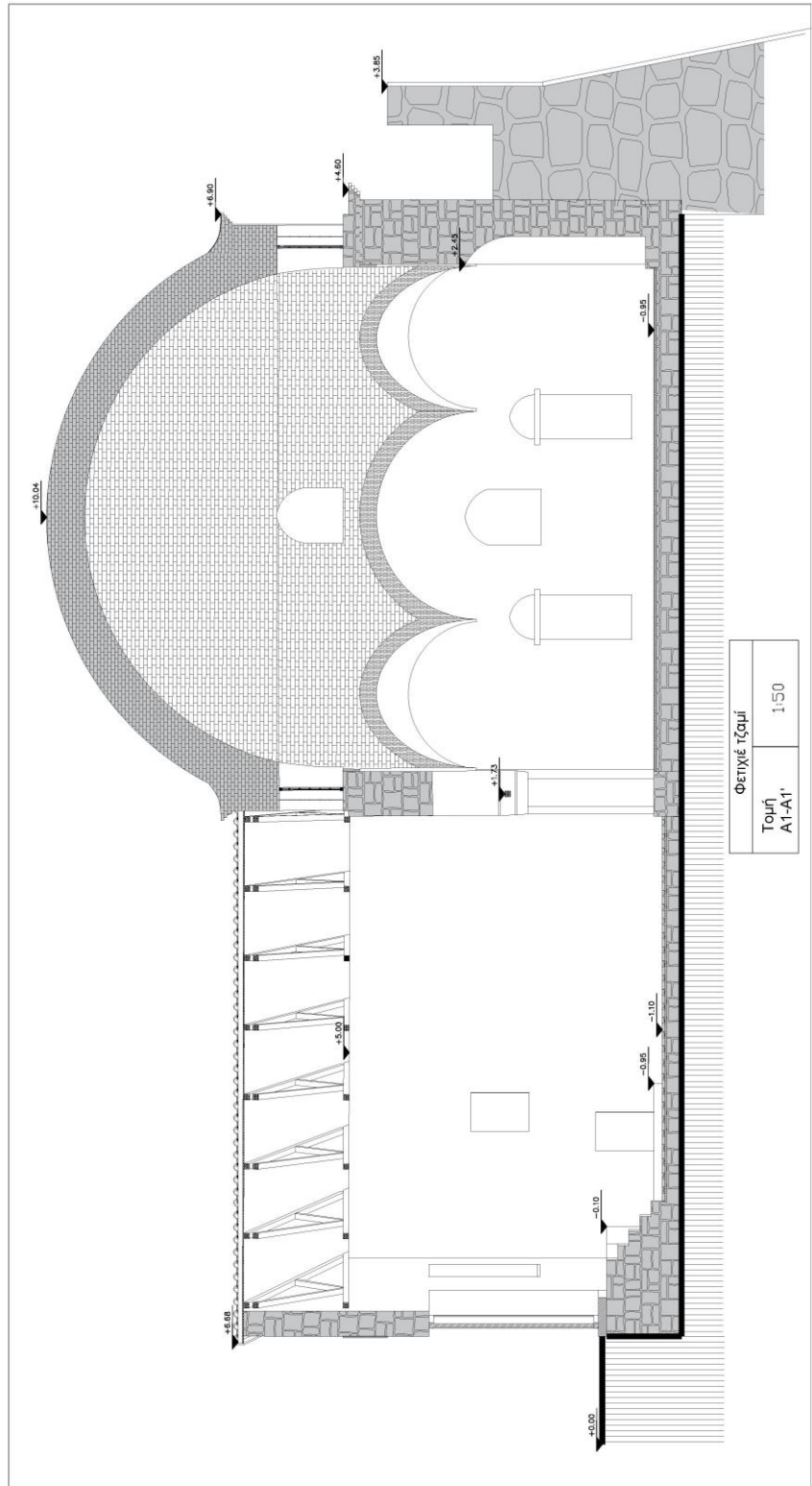
Εικ.30 Κάτοψη +2.00μ Φετιγιέ τζαμί

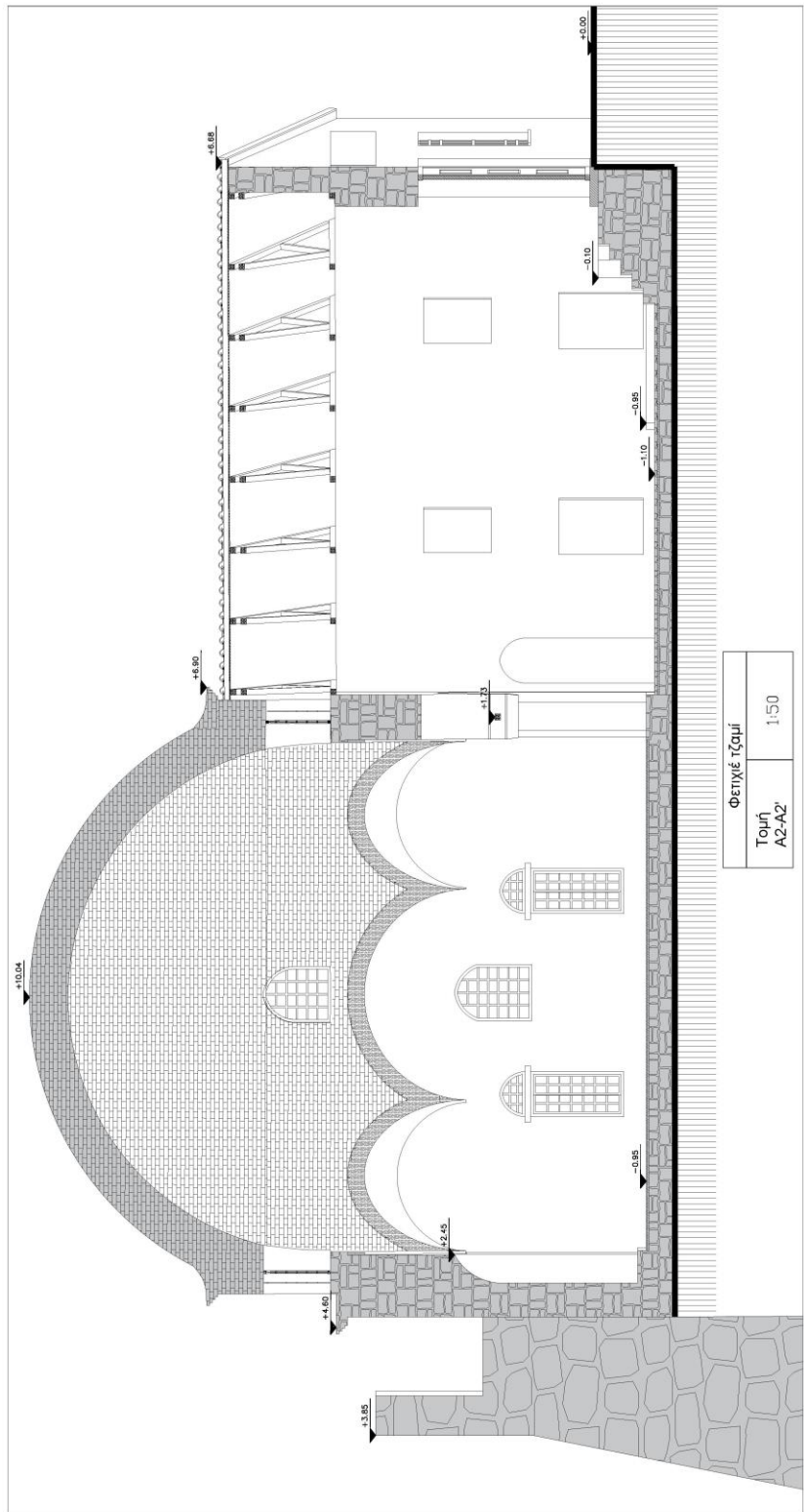
Εικ. 31 Κάτοψη +5,20μ, Φετιχέ τζαμί

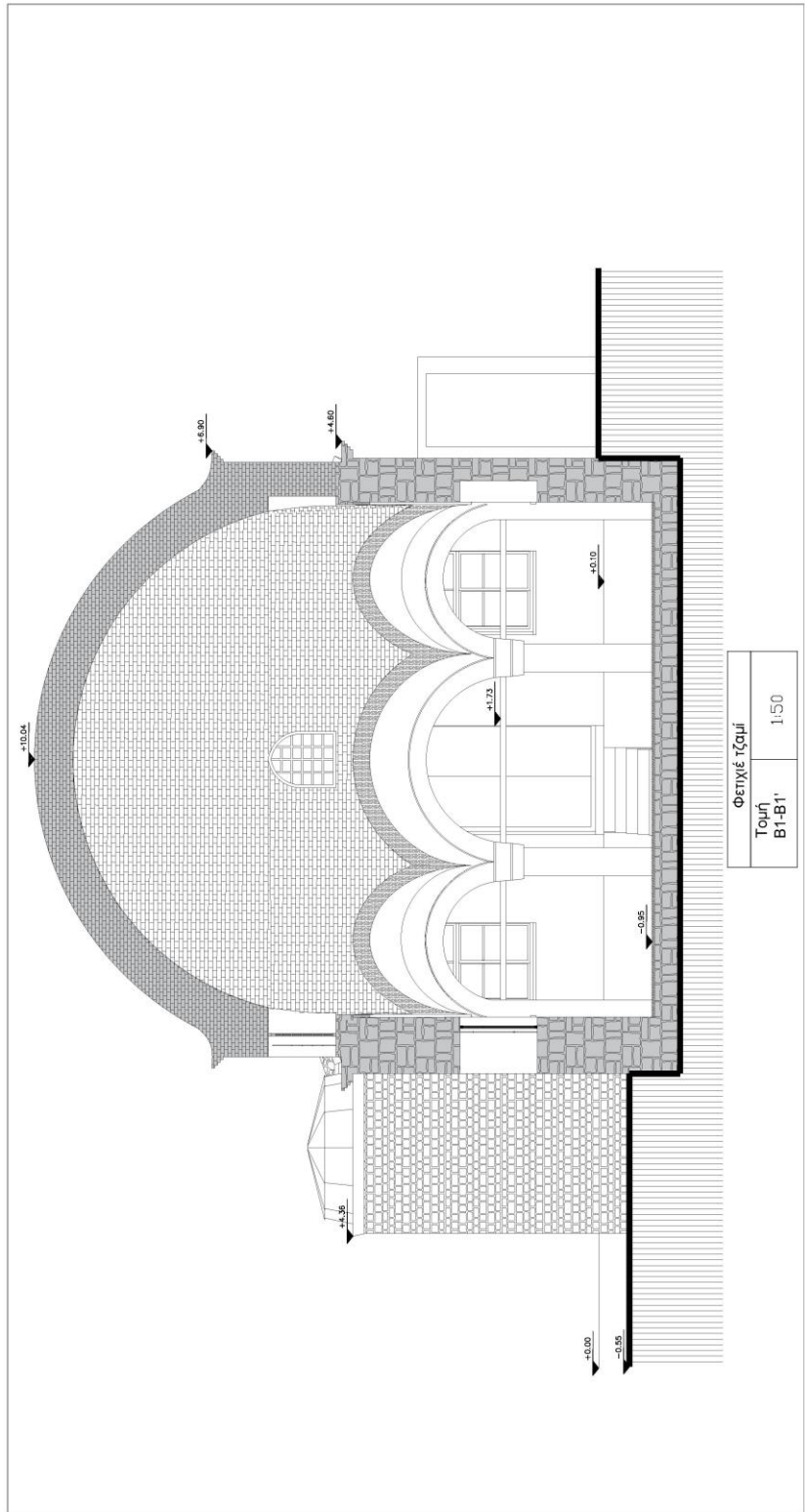
Εικ. 32 Κάτοψη στέγης, Φετιχέ τζαμί

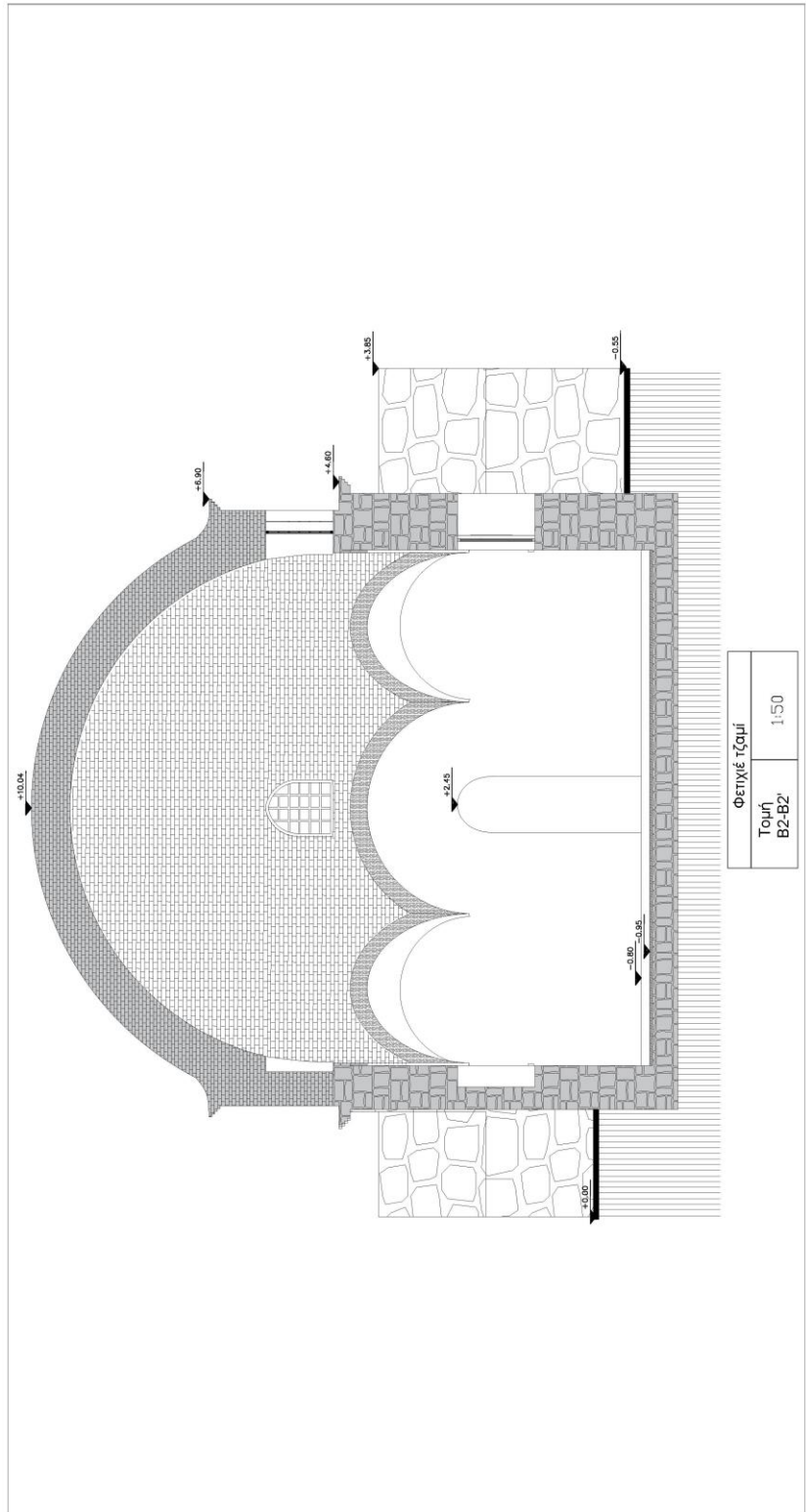
Εικ. 33 Τομή Α1-Α1' Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 34 Τομή Α2-Α2' Φετιγιέ τζαμί

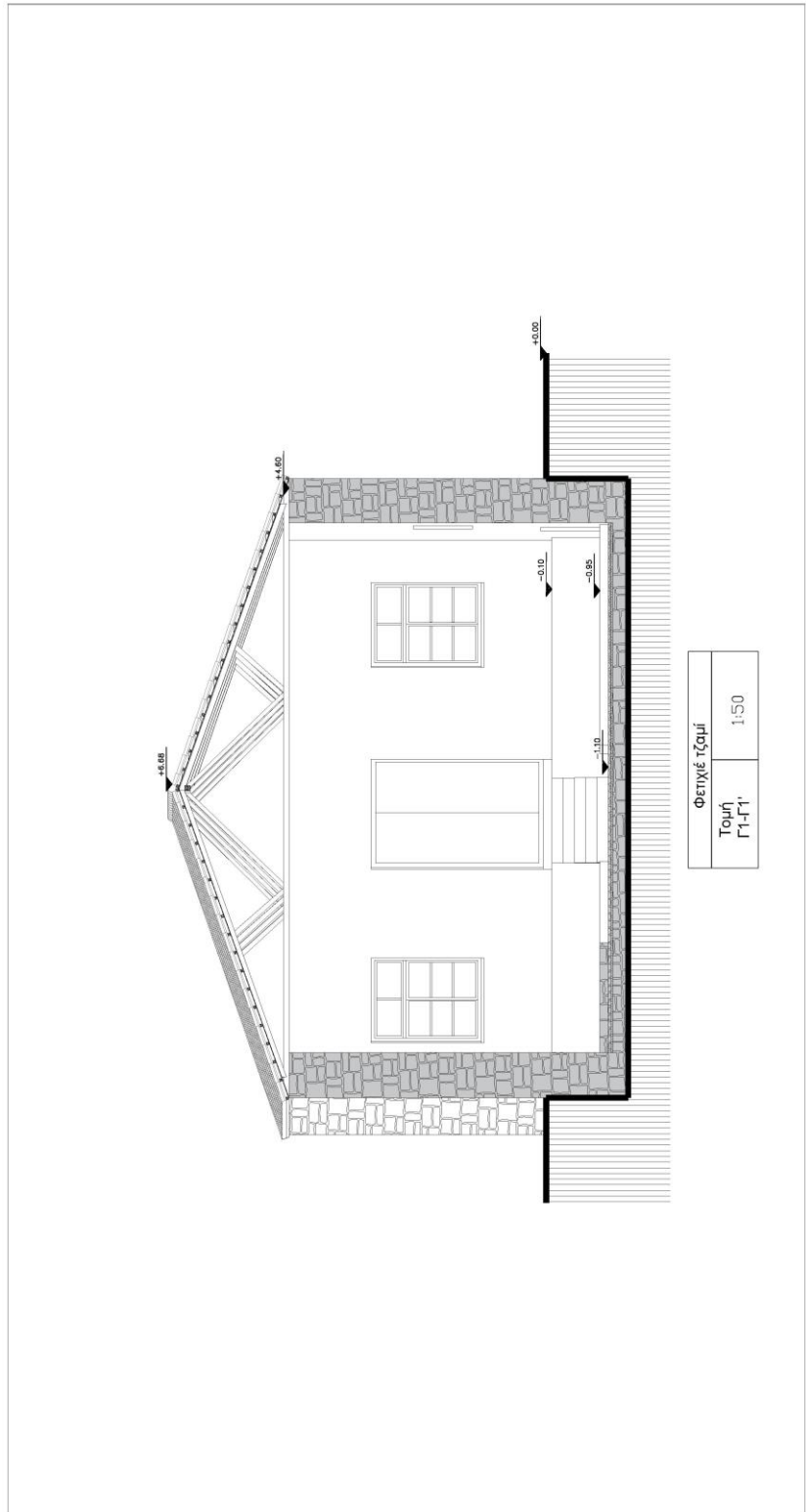

Εικ. 35 Τομή B1-B1' Φετιγιέ τζαμί

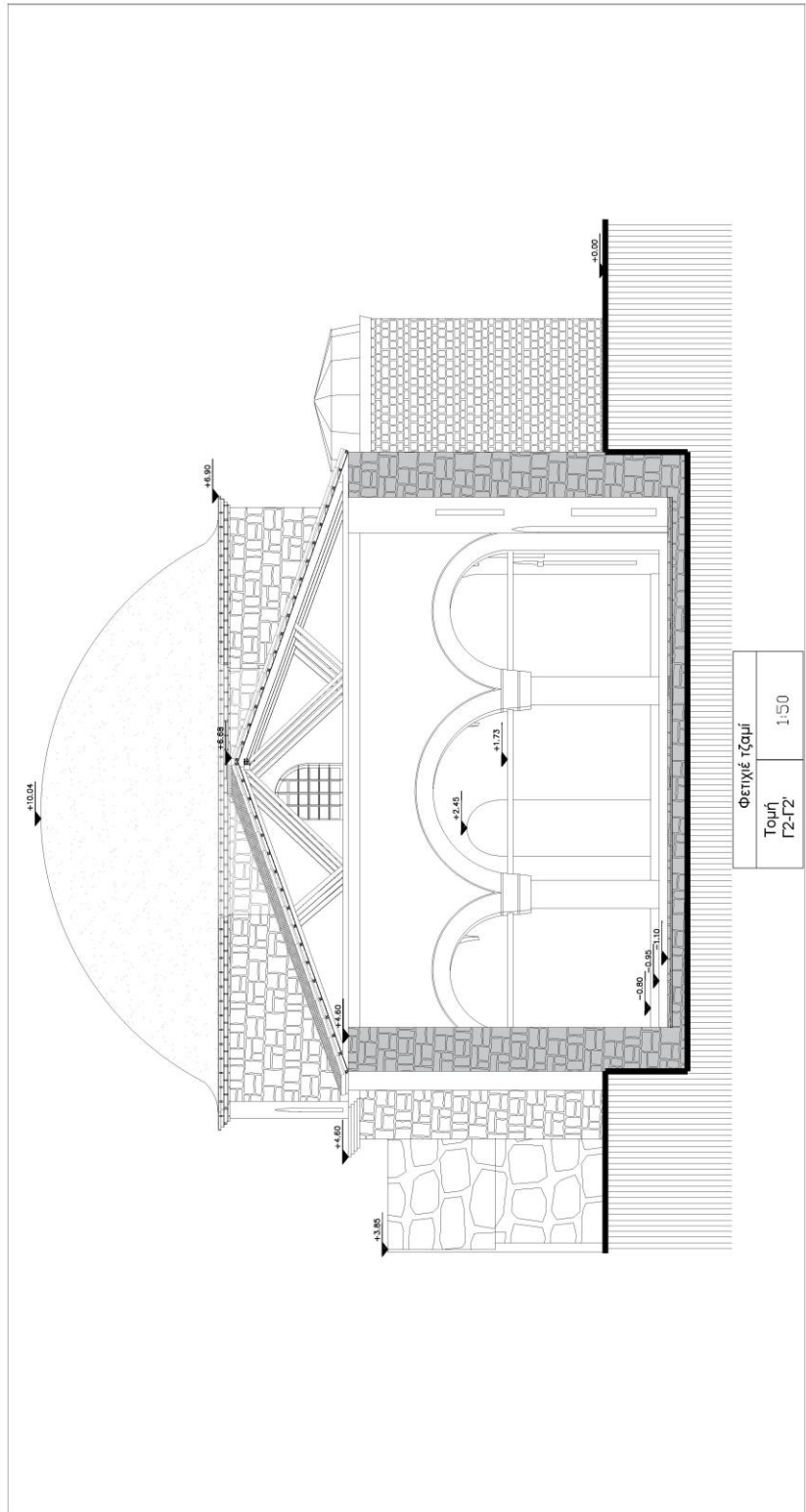
Εικ. 36 Τομή B2-B2' Φετιγιέ τζαμί

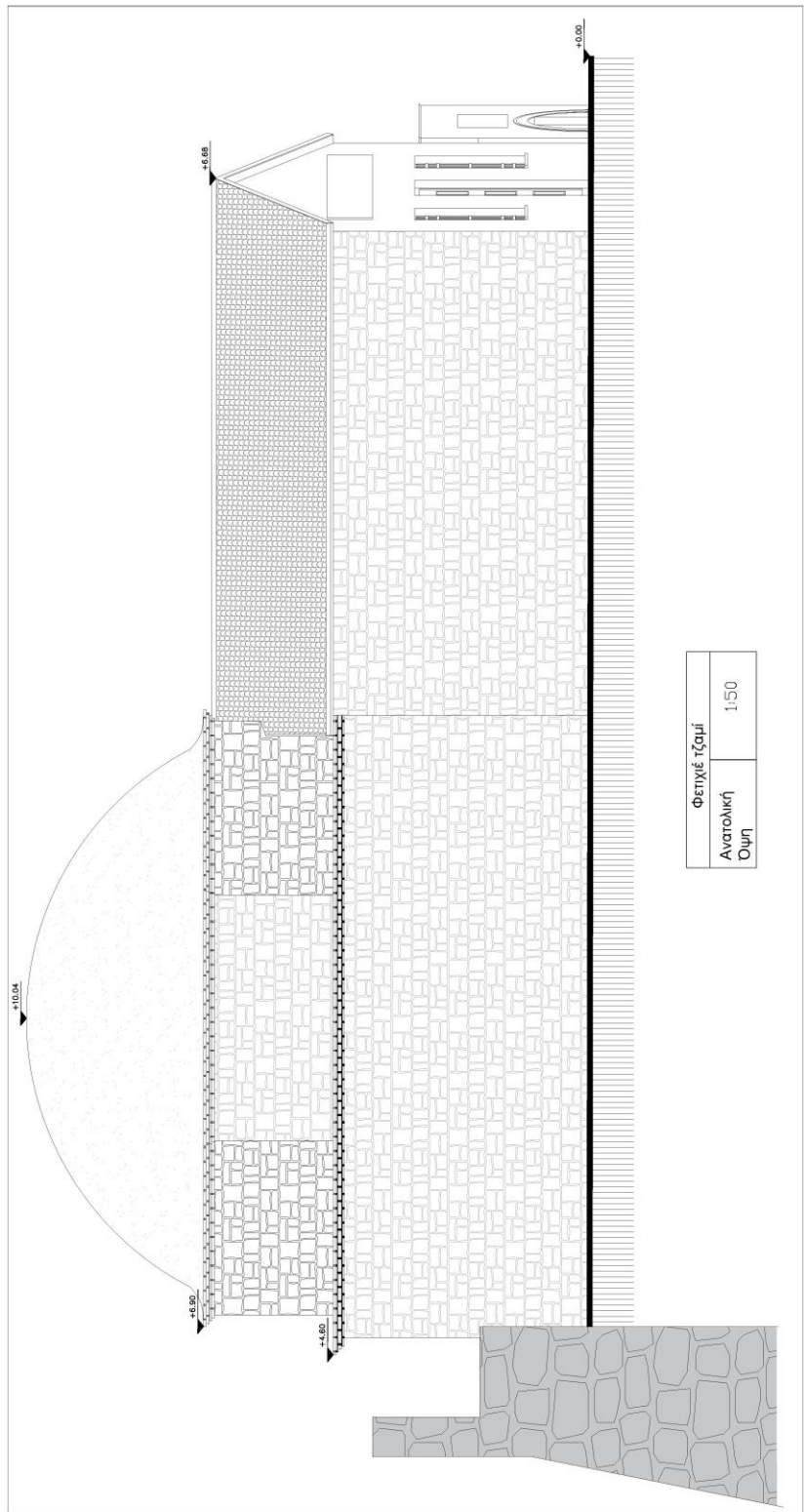

Εκ. 37 Τομή Γ1-Γ1' Φετιχιέ τζαμί

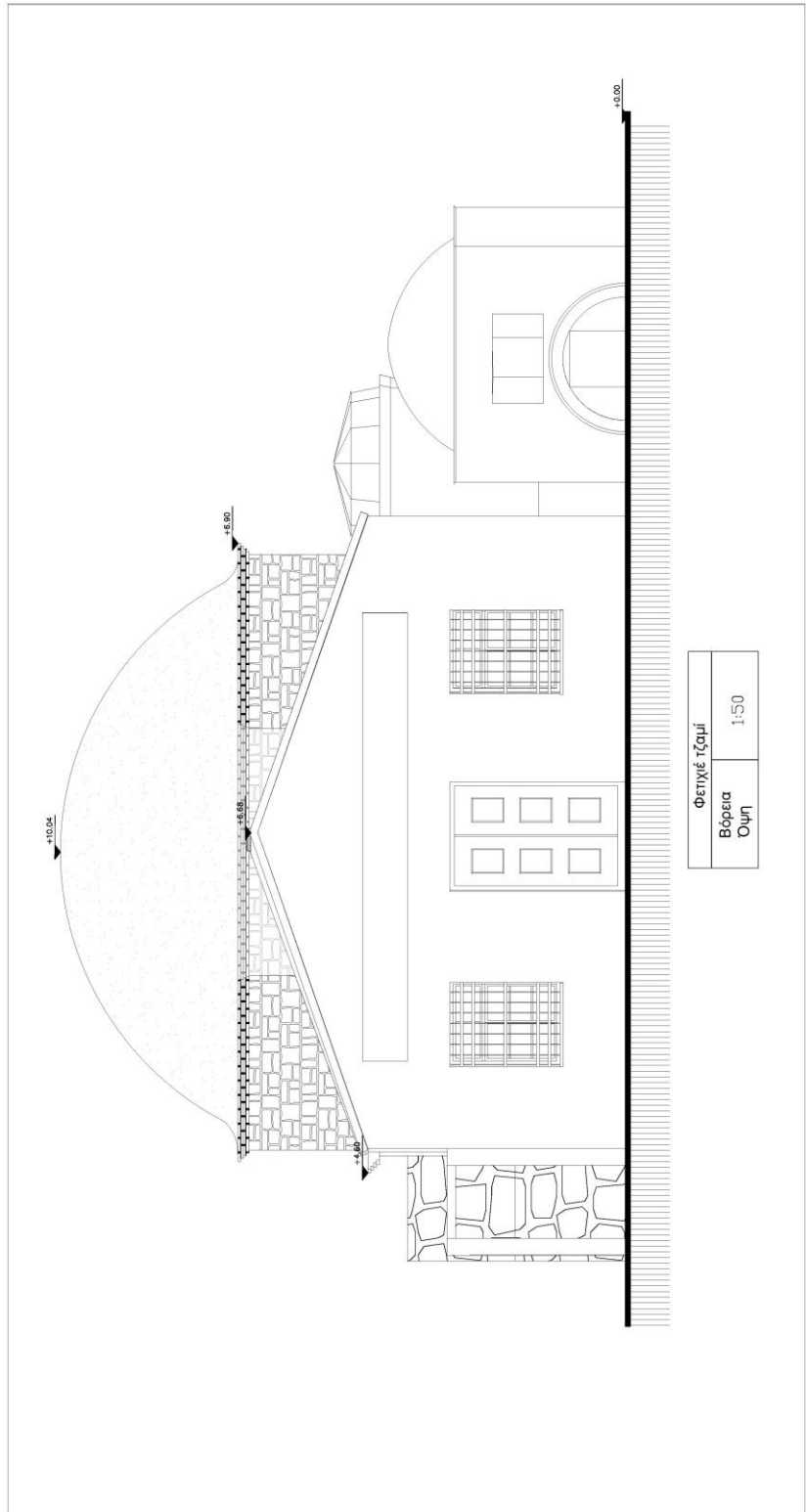

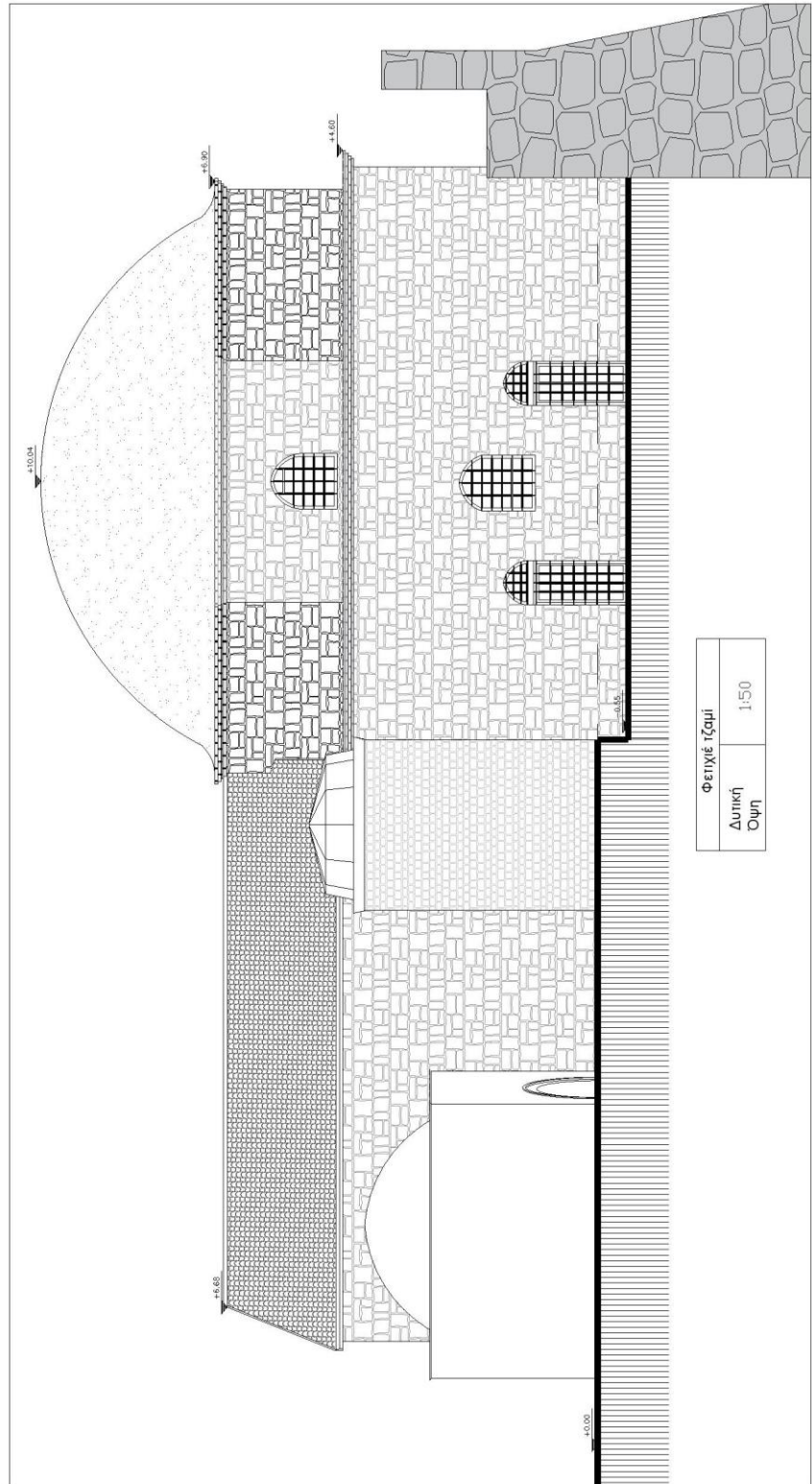
Εικ. 38 Τομή Γ2-Γ2' Φετιχιέ τζαμί

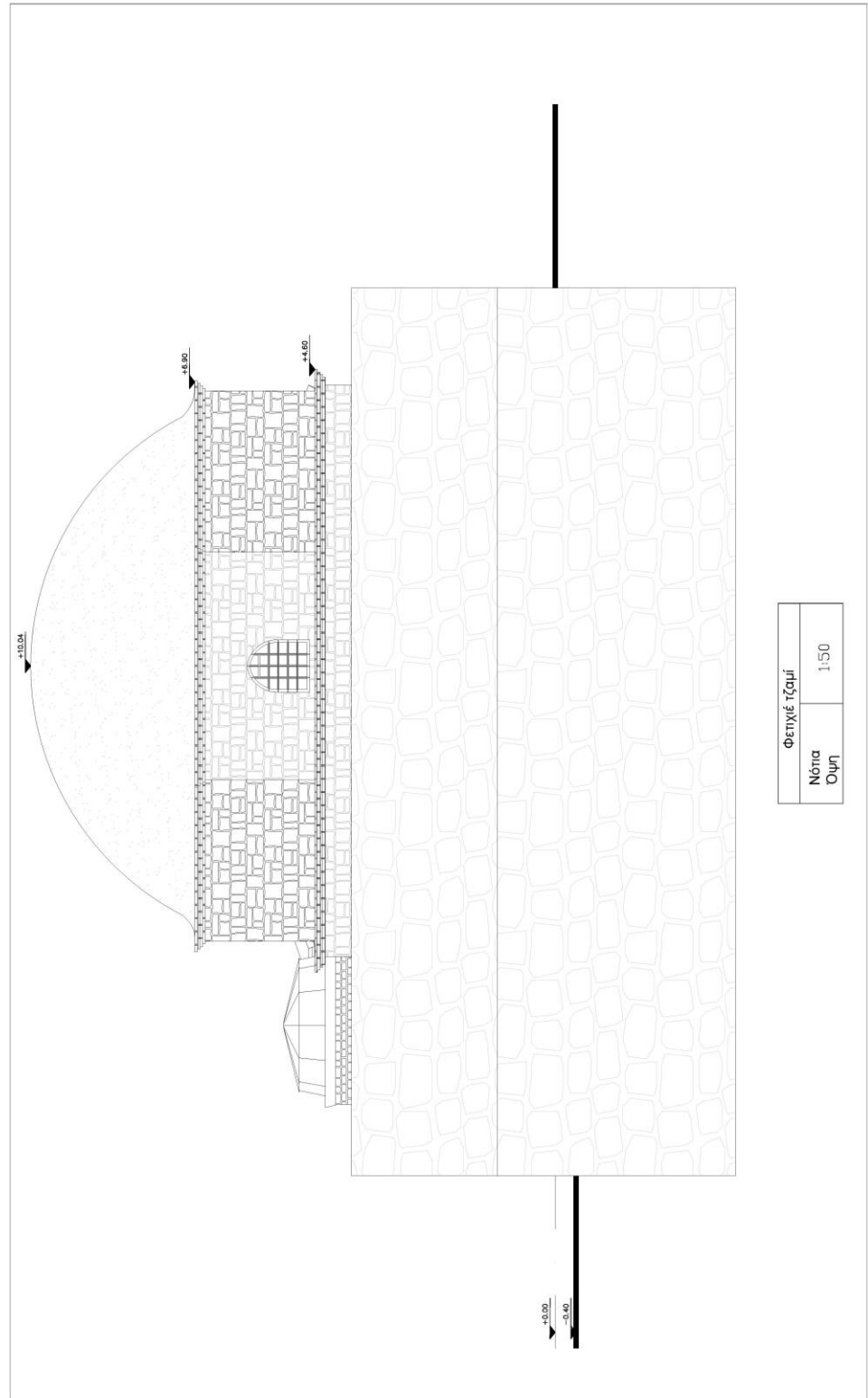
Εικ. 39 Ανατολική όψη Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 40 Βόρεια όψη Φετιγιέ τζαμί

Εικ. 41 Δυτική όψη Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 42 Νότια όψη Φετιχιέ τζαμί

B2. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΛΥΣΗΣ

Το Φετιχέ τζαμί είναι εκ φύσεως ένα ιστορικό κτίριο το οποίο υπάγεται στην 22η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Βρίσκεται ανατολικά του ιστορικού λιμανιού της Ναυπάκτου στο οποίο πραγματοποιούνται διάφορες εκδηλώσεις όπως η αναπαράσταση της Ναυμαχίας της Ναυπάκτου (εικ. 43) και η περιφορά του επιτάφιου (εικ. 44). Αποτελεί το πιο ζωντανό και γραφικό μέρος της πόλης της Ναυπάκτου. Τα παραπάνω κριτήρια δεν μας έδωσαν άλλη επιλογή, παρά μόνον να επιλέξουμε κάτι σημαντικό και συμπαγές, κάτι ιστορικό. Βιώνοντας κανείς την καθημερινότητα της Ναυπάκτου και ειδικότερα του λιμανιού της μπορεί εύκολα κανείς να διακρίνει την απουσία χώρων ανάγνωσης. Η δημοτική βιβλιοθήκη της Ναυπάκτου είναι αποκομμένη, από τη πόλη και το λιμάνι, και βρίσκεται βόρεια της πόλης. Έτσι βάση όλων αυτών θεωρήσαμε σωστότερη τη πρόταση μας για κατασκευή μιας ιστορικής βιβλιοθήκης και μικρού αναγνωστηρίου.

Εικ.43 Αναπαράσταση Ναυμαχίας Ναυπάκτου

(Πηγή: Ιστοσελίδα ενημέρωσης

<http://www.agrinioculture.gr/2012/10/14/%CF%86%CF%89%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B5%CF%80%CE%BF%CF%81%CF%84%CE%AC%CE%B6-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7/>)

Εικ.44 Τελετή επιταφίου στο λιμάνι (στο βάθος διακρίνεται ο τρούλλος του Φετιχιέ)

(Πηγή: Ιερά Μητρόπολις Ναυπάκτου, <http://parembasis.gr/>)

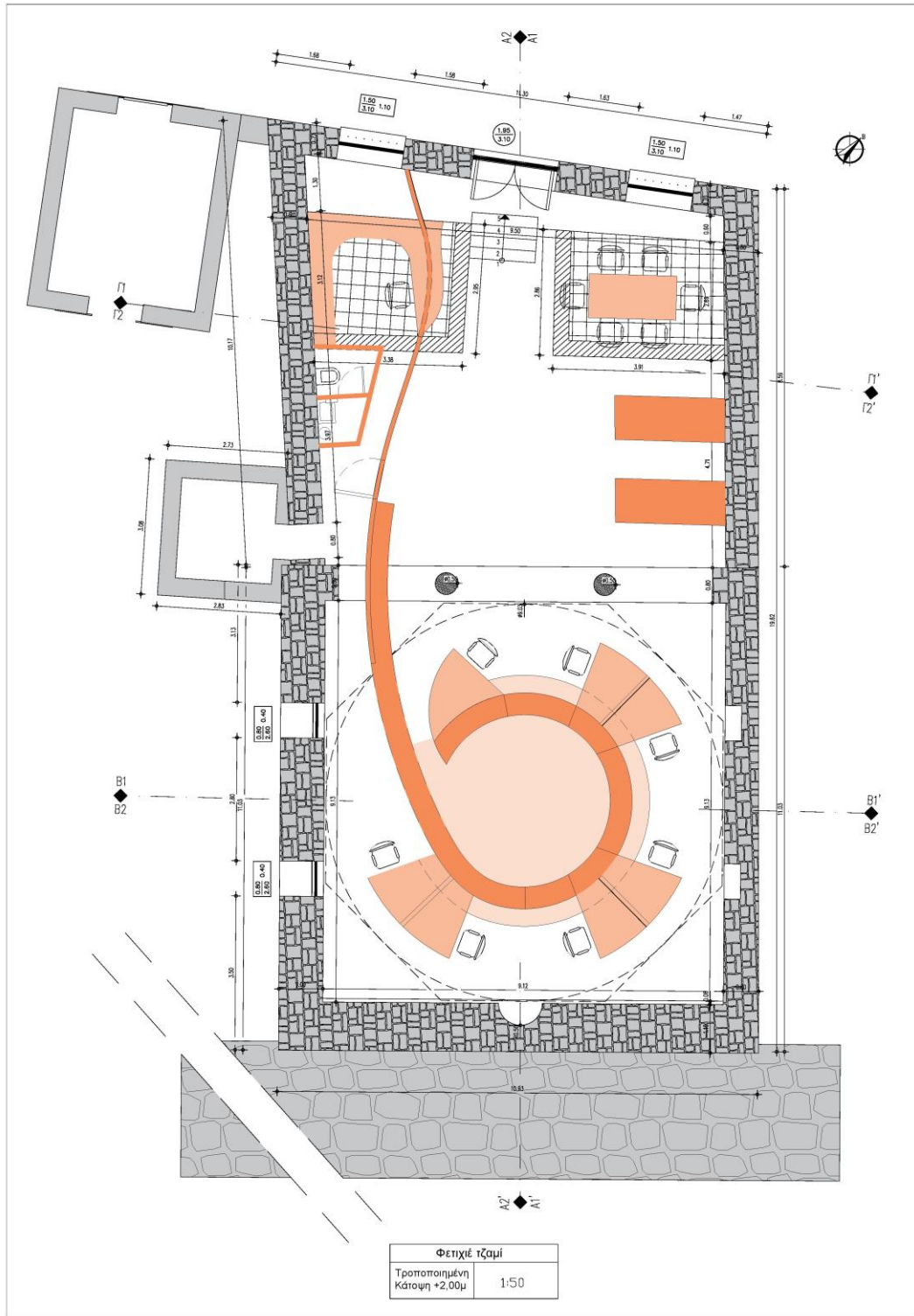
B3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΛΥΣΗΣ

Μελετώντας τις ανάγκες του Φετιχιέ, για τη μετατροπή του σε ιστορική βιβλιοθήκη, κι έχοντας πλέον τα τελικά αρχιτεκτονικά σχέδια του αποφασίσαμε τη κατασκευή ενός ενιαίου επίπλου από ξύλο που θα ενώνει τις δύο αίθουσες, εκείνη του τζαμιού και της μεγάλης αίθουσας, και θα αγκαλιάζει περιμετρικά το κτίριο.

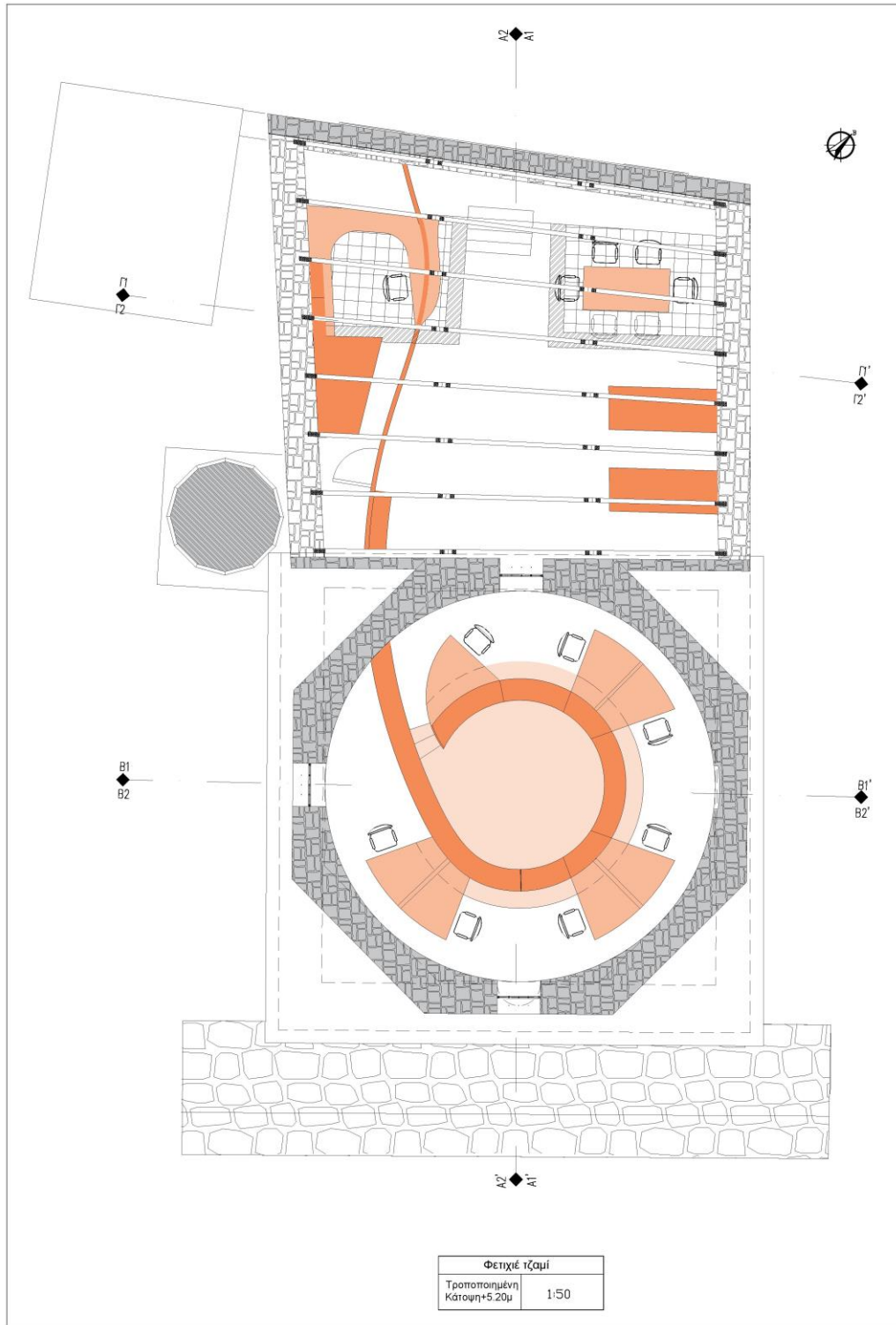
Κατά την είσοδο στο Φετιχιέ τοποθετήσαμε ένα γραφείο υποδοχής (Εικ. 45,46,48,51). Η ένωση της μεγάλης αίθουσας με τον χώρο του Φετιχιέ πραγματοποιείται μέσω μίας βιβλιοθήκης η οποία εφάπτεται σε έναν διαχωριστικό τοίχο(Εικ. 45,46,48). Ο τοίχος αυτός, έχει αρχή τον βόρειο τοίχο της μεγάλης αίθουσας, αποτελώντας μέρος του γραφείου υποδοχής, και καταλήγει σε μία σύνθετη κατασκευή μαιανδρικού σχήματος στην οποία θα αναπτυχθεί το μικρό αναγνωστήριο (Εικ. 45,46). Στη σύνθετη αυτή κατασκευή μαιανδρικού σχήματος τοποθετήσαμε, σε κυκλική διάταξη, μονοθέσια τραπεζάκια ανάγνωσης εξωτερικά και ράφια αποθήσεως βιβλίων εσωτερικά και σε ακανόνιστο, μεταξύ τους, ύψος. Η πρόσβαση, εσωτερικά της κατασκευής, επιτυγχάνεται μέσω 2 βαθμίδων (Εικ. 45,46,49,50)

Πίσω από τον διαχωριστικό τοίχο τοποθετήσαμε τουαλέτα με προθάλαμο από γυψοσανίδα (Εικ. 45,46,51,52). Η θέση της τουαλέτας είναι κατ' αυτόν τον τρόπο ώστε να αποφεύγεται η οπτική επαφή του επισκέπτη με αυτή. Στη μεγάλη αίθουσα βρέθηκε χώρος για δύο μεγάλες βιβλιοθήκες καθώς και για ένα τραπέζι έξι ατόμων το οποίο θα χρησιμεύει για ομαδικές αναγνώσεις (Εικ. 45,46,47,51)

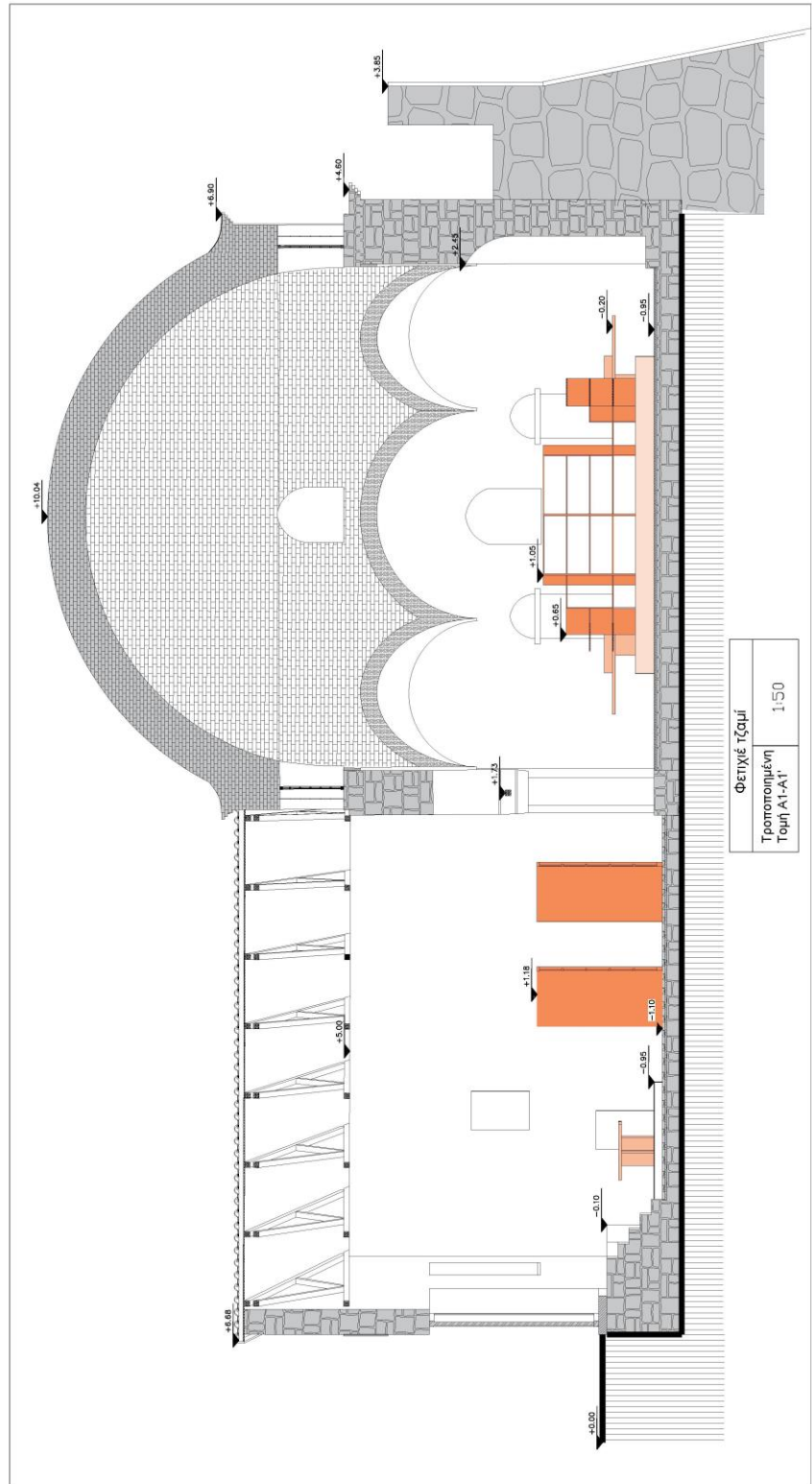
Ακολουθούν οι εικόνες και προοπτικές απεικονίσεις της σχεδιαστικής μας πρότασης.

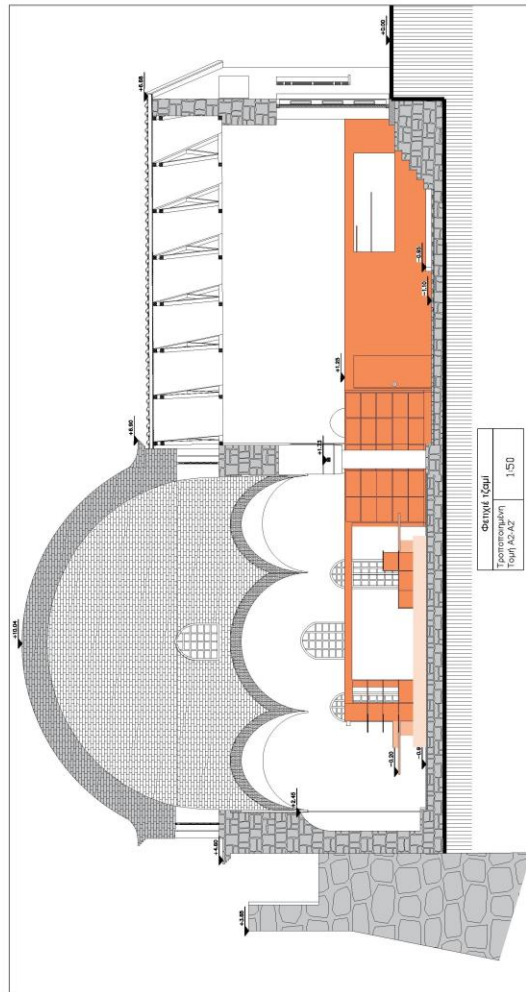
Εικ. 45 Τροποποιημένη κάτοψη +2,00μ Φετιχέ τζαμί

Εικ. 46 Τροποποιημένη κάτοψη +5,20μ Φετιχέ τζαμί

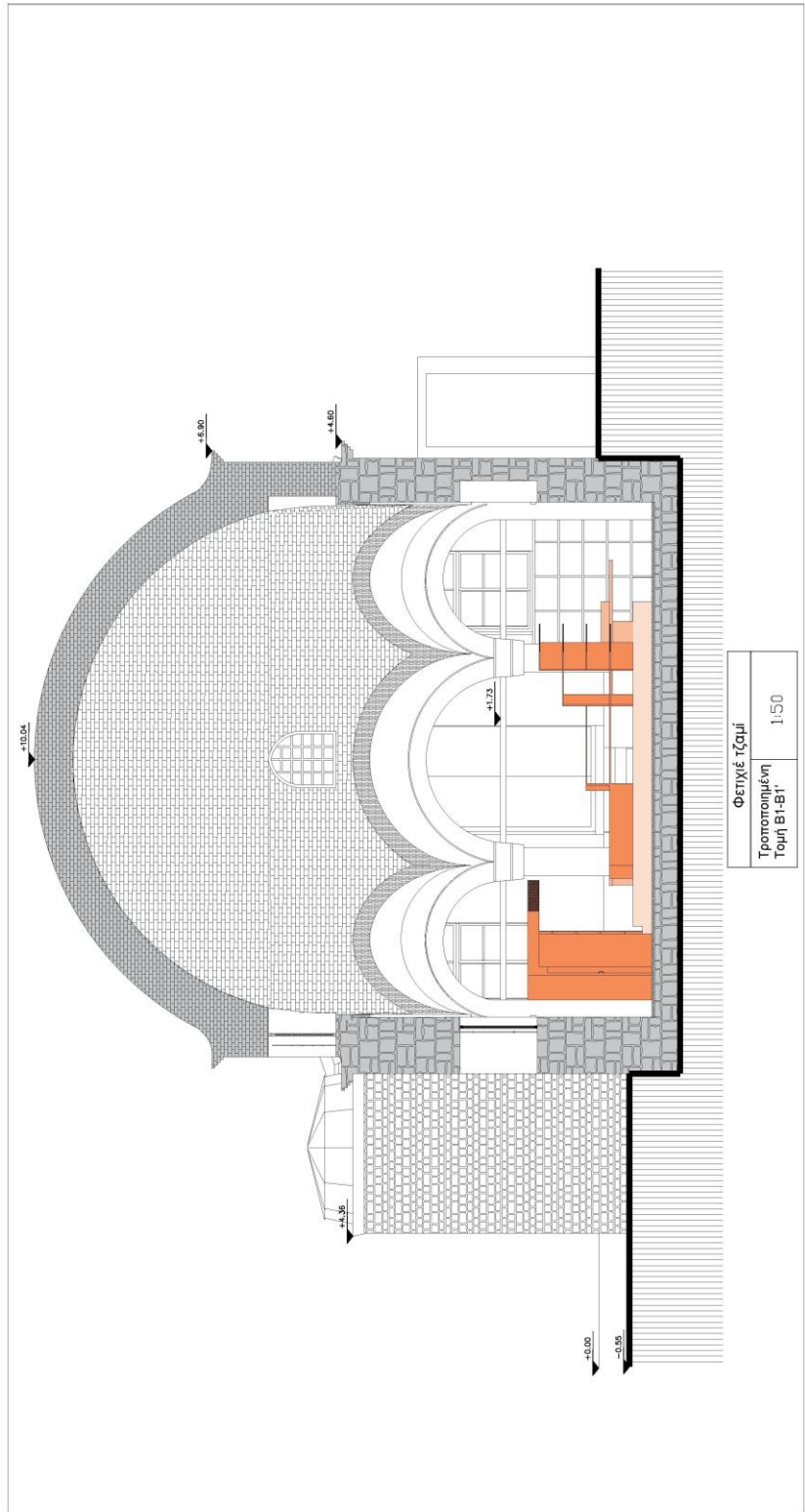

Εικ. 47 Τροποποιημένη τομή Α1-Α1' Φετιγιέ τζαμί

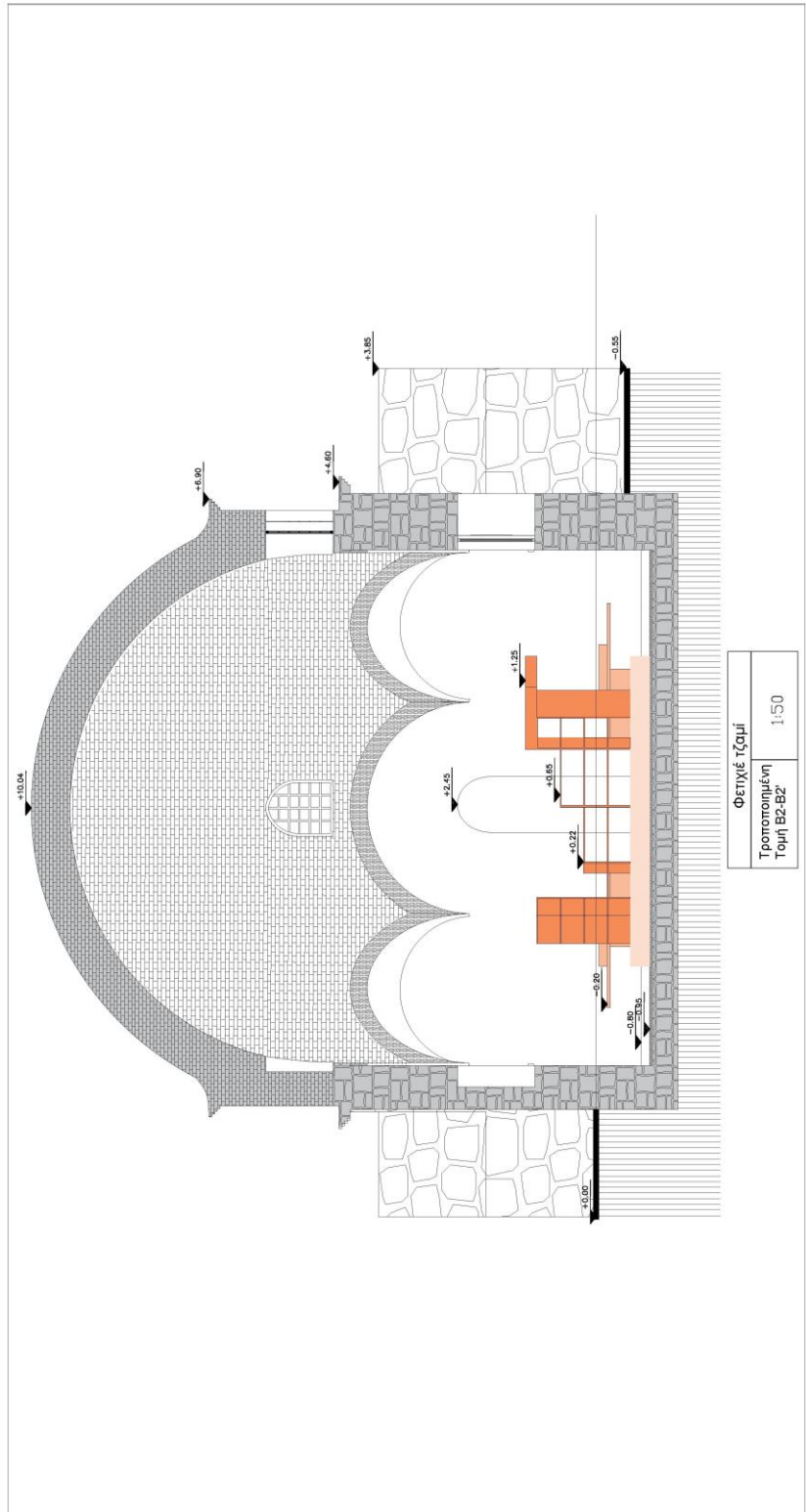
ΤΟΜΗ Α2-Α2'

Εικ. 48 Τροποποιημένη τομή Α2-Α2' Φετιχιέ τζαμί

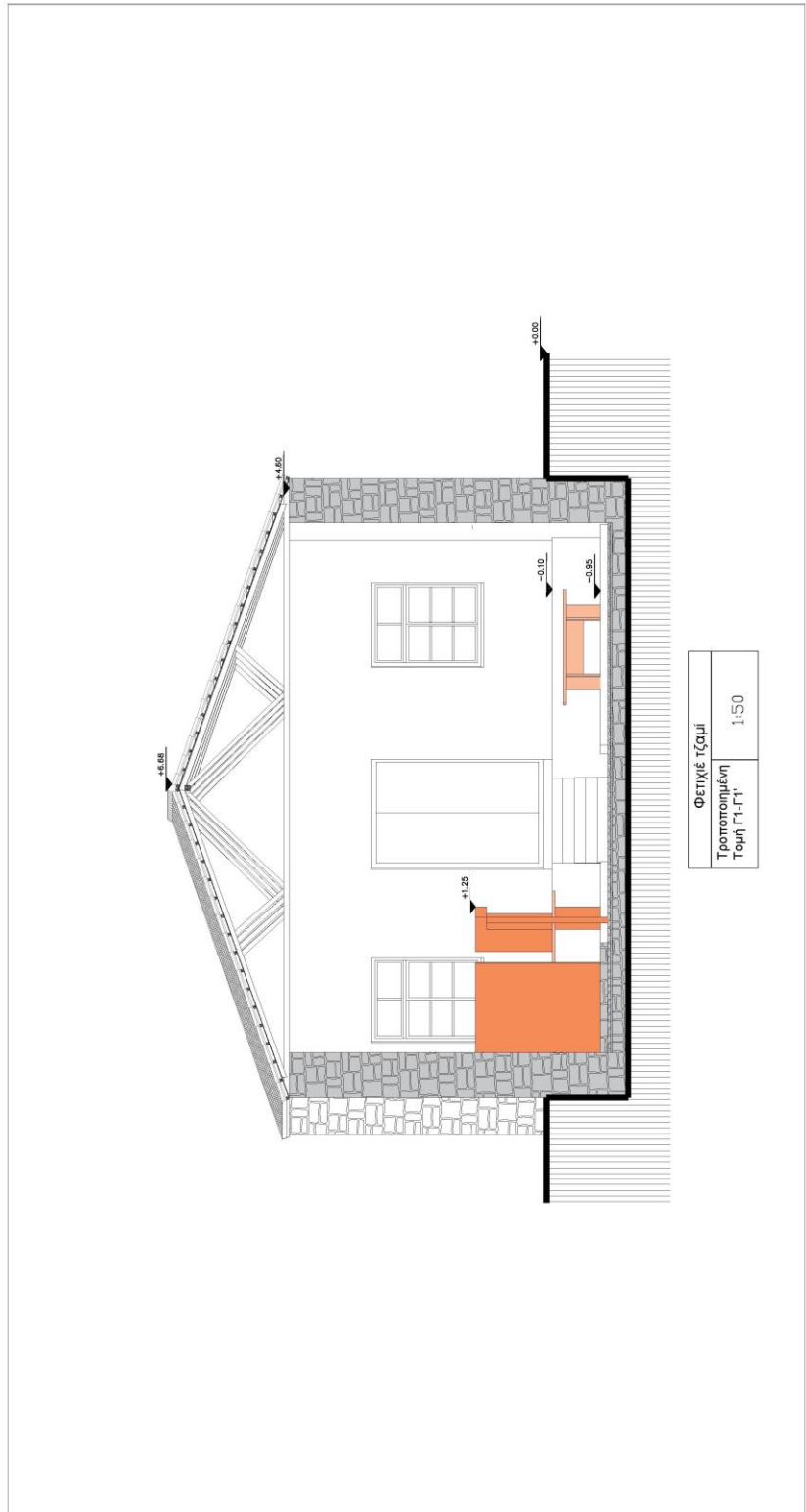

Εικ. 49 Τροποποιημένη τομή Β1-Β1' Φετιγιέ τζαμί

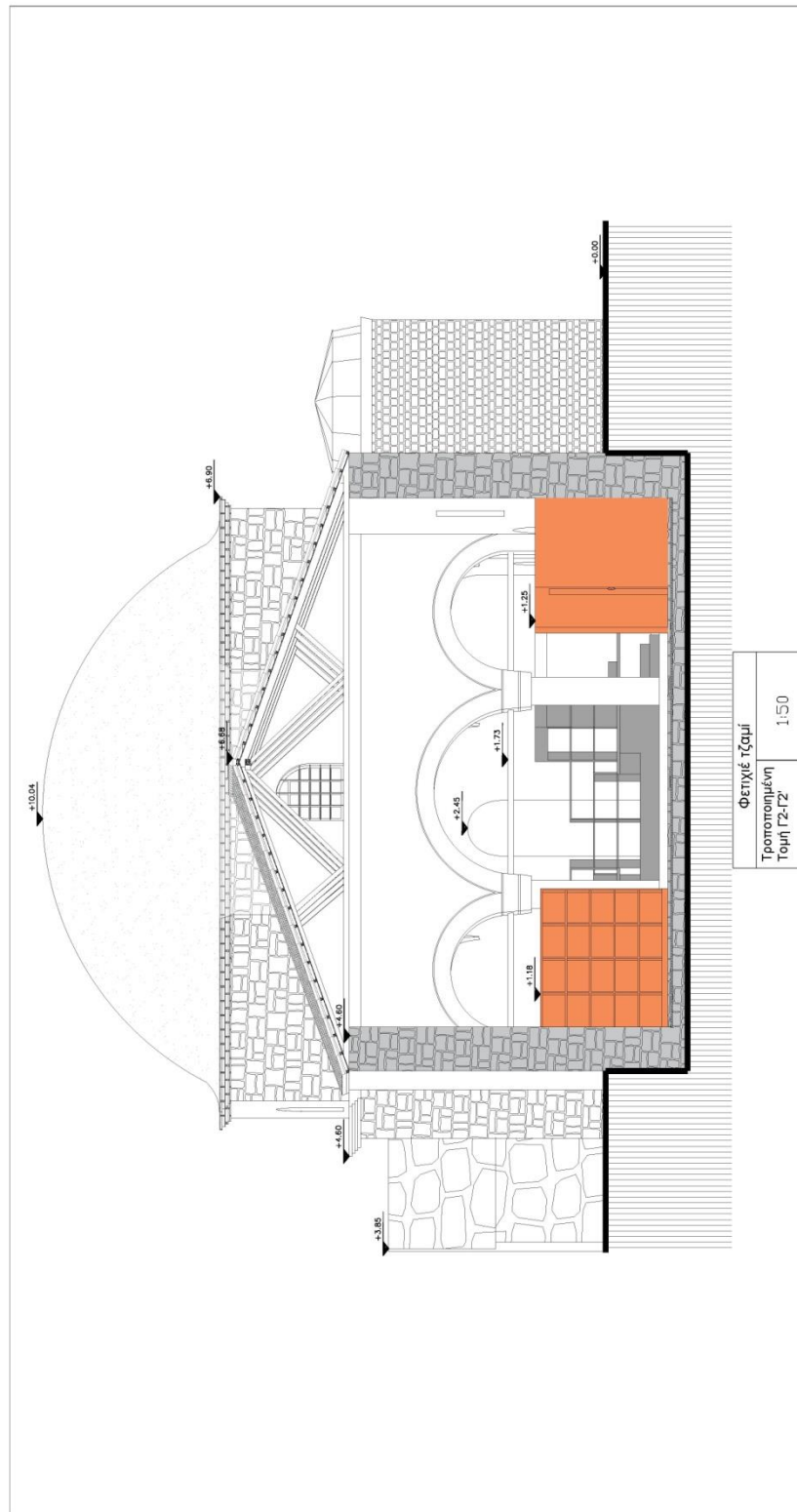

Εικ. 50 Τροποποιημένη τομή Β2-Β2' Φετιγιέ τζαμί

Εικ. 51 Τροποποιημένη τομή Γ1-Γ1' Φετιγιέ τζαμί

Εικ. 52 Τροποποιημένη τομή Γ2-Γ2' Φετιχέ τζαμί

Β4. Τρισδιάστατες απεικονίσεις

Εικ. 53 Πρόσοψη Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 54 Δυτική Όψη Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 55 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 56 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 57 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 58 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 59 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 60 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 61 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 62 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 63 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

Εικ. 64 Προοπτική απεικόνιση σχεδιαστικής λύσης Φετιχιέ τζαμί

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους καθηγητές μας, κ. Κουρνιάτη Νικόλαο και κ. Βλάχου Αλεξάνδρα, για την αμερόληπτη διάθεση των γνώσεων τους, την 22^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων για την έγκριση της μελέτης, τον κ. Κασκάνη Βασίλειο για τη χορηγία των αρχιτεκτονικών σχεδίων του Φετιχιέ, και γενικότερα όποιον μας στάθηκε για την εκπόνηση της εργασίας αυτής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μνημεία Οθωμανικής Περιόδου <http://www.lepanto1571.gr/el-gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%BD%CE%B1%CF%85%CF%80%CE%AC%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%85/%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BF%CE%B8%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CF%85/%CF%86%CE%B5%CF%84%CE%B9%CF%87%CE%B9%CE%AD%CF%84%CE%B6%CE%B1%CE%BC%CE%AF.aspx>
2. Αργύρης Πετρονώτης. Στο Ναυπακτικά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτικών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 255)
3. Βυζαντινά Μνημεία Αττικής:
<http://www.eie.gr/byzantineattica/view.asp?cgpk=679&xsl=terms&obpk=456&lg=el>
4. Μνημεία Οθωμανικής περιόδου: <http://www.lepanto1571.gr/el-gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%BD%CE%B1%CF%85%CF%80%CE%AC%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%85/%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BF%CE%B8%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CF%85/%CF%86%CE%B5%CF%84%CE%B9%CF%87%CE%B9%CE%AD%CF%84%CE%B6%CE%B1%CE%BC%CE%AF.aspx>
5. Αργύρης Πετρονώτης. Στο Ναυπακτικά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτικών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 256)
6. Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια, Μιχράπ:
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B9%CF%87%CF%81%CE%AC%CE%BC%CF%80#cite_note-encyclopedia_of_Islam_p450_Mihrab-1

7. Αργύρης Πετρονότης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 255)

8. Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια, Μιναρές:

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B6%CE%B1%CE%BC%CE%AF>

9. Αργύρης Πετρονότης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 257)

10. Αργύρης Πετρονότης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 254)

11. Αργύρης Πετρονότης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 255)

12. Αργύρης Πετρονότης. Στο Ναυπακτιακά, Περιοδική Έκδοση Εταιρίας Ναυπακτιακών Μελετών (Τόμος Έκτος). Οθωμανικά Αρχιτεκτονήματα Ναυπάκτου (σελ. 257)

13. Μνημεία Οθωμανικής Περιόδου <http://www.lepanto1571.gr/el-gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%BD%CE%B1%CF%85%CF%80%CE%AC%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%85/%CE%BC%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BF%CE%B8%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CF%85/%CF%86%CE%B5%CF%84%CE%B9%CF%87%CE%B9%CE%AD%CF%84%CE%B6%CE%B1%CE%BC%CE%AF.aspx>